

Elementi novogovora u suvremenim hrvatskim i poljskim predsjedničkim debatama

Kelemen, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:977050>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)





Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti

Katedra za poljski jezik i književnost

IVANA KELEMEN

**ELEMENTI NOVOGOVORA U SUVREMENIM HRVATSKIM I POLJSKIM
PREDSJEDNIČKIM DEBATAMA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr. sc. Neda Pintarić, red. prof.

Zagreb, lipanj 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Definicije novogovora	3
3. Analiza općih obilježja novogovora	5
3.1. Elementi novogovora u tablici preuzetoj iz časopisa <i>Życie Warszawy</i>	5
3.2. Elementi novogovora prema Glowńńskom	10
4. Stilistička, frazeološka i gramatička sredstva novogovora	12
4.1. Stilistička sredstva novogovora	12
4.1.1. Pojam ljevice i desnice	13
4.2. Frazeološka sredstva novogovora	14
4.2.1. Frazemi	15
4.3. Gramatička sredstva novogovora	18
5. Razlika između političkog diskursa i novogovora	19
6. Analiza novogovora u predsjedničkih kandidata	21
6.1. Analiza elemenata novogovora u hrvatskoj predsjedničkoj debati	22
6.1.1. Elementi novogovora u javnom izlaganju Kolinde Grabar-Kitarović u hrvatskoj predsjedničkoj debati	22
6.1.2. Elementi novogovora u javnom izlaganju Zorana Milanovića u hrvatskoj predsjedničkoj debati	25
6.2. Analiza elemenata novogovora u poljskoj predsjedničkoj debati	28
6.2.1. Andrzej Duda	28
6.2.2. Robert Biedroń	29
6.3. Usporedba elemenata novogovora u poljskoj i hrvatskoj predsjedničkoj debati ..	32
6.3.1. Sličnosti u novogovoru između poljske i hrvatske predsjedničke debate	33
6.3.2. Razlike u novogovoru između poljske i hrvatske predsjedničke debate	34

7. Zaključak.....	35
8. Literatura	37
9. Prilozi:.....	42
9.1. Prilog 1 Predsjednički izbori 2019. - sučeljavanje kandidata na HTV-u - 17.12.2019.	
42	
9.2. Prilog 2 Predsjednički izbori 2020. – sučeljavanje kandidata na TVP-u - 06.05.2020.	
54	
10. Sažetak na hrvatskom jeziku	61
11. Sažetak na poljskom jeziku.....	62

1. Uvod

„Riječ slobodan i dalje je postojala u Novogovoru, ali se mogla upotrijebiti samo u takvim rečenicama kao što su „Ovaj pas je slobodan od buha” ili „Ovo je polje slobodno od korova”. Nije se mogla nikako upotrijebiti u starom smislu „politički slobodan” ili „intelektualno slobodan”, budući da politička i intelektualna sloboda nisu više postojale ni kao apstraktni pojmovi, pa su stoga nužno bile bezimene. Posve neovisno o zabrani nedvojbena heretičnih riječi, redukcija rječnika smatrala se ciljem po sebi i nije se dopuštala ni jedna jedina riječ koja nije apsolutno nužna. Novogovor je bio smišljen ne da proširi nego da smanji opseg mišljenja i ta se svrha postizala neizravno ograničavanjem izbora riječi na puki minimum (Orwell, 1948)”.

Novogovor je „političko-propagandni jezik, ponegdje govor ili stil, totalitarnoga sustava, koji se kao relativno zatvoren sociolekt određene politokracije postupno nameće i afirmira kao metajezik vladajuće ideologije s tendencijom preuzimanja funkcije općega javnoga jezika” (Sesar i Vidović Bolt, 2011).

Glavni je cilj ovog diplomskog rada usporedba novogovora u poljskoj i hrvatskoj predsjedničkoj debati, opisivanje općih elemenata novogovora i određivanje njegovih novih elemenata, koje koriste suvremeni demokratski političari.

Sljedeće što će se analizirati je sam stil koji koriste političari. Analizirat će se koriste li oni uzvišeni stil, koji se u politici koristi kada se želi istaknuti vlastito znanje i obrazovanost, ili koriste razgovorni stil, kojim se žele približiti javnosti i pokazati im da su i oni jedni od njih.

Cilj je također utvrditi i postoje li razlike u namjeri njegova korištenja, kao i koje su te razlike – cilj novogovora u totalitarnim režimima bio je držanje masa u pokornosti i laganje masama, pa se postavlja pitanje s kojim se ciljem elementi novogovora koriste u današnje doba.

Do navedenih se ciljeva dolazi analiziranjem poljske i hrvatske predsjedničke debate. Odabrane su debate koje su se odvijale za vrijeme posljednjih predsjedničkih izbora, koji su se u Poljskoj i Hrvatskoj odvijali otprilike istoremeno. Društvene se promjene u suvremenim državama na globalnoj razini odvijaju donekle usklađeno. Jezične promjene slijede one društvene, pa se tako može očekivati da će ove dvije debate imati slične jezične karakteristike.

Prije same analize opisan je teorijski okvir novogovora.

U prvom se poglavlju navodi njegovo podrijetlo, navode se poljske i hrvatske definicije novogovora te se razmatraju njihove razlike.

Drugo poglavlje opisuje opća obilježja novogovora. U prvom potpoglavlju opisan je najvažniji element novogovora: semantička inflacija. Ona je opisana na temelju elemenata novogovora u tablici preuzetoj iz časopisa *Życie Warszawy*, kojima se na veoma jasan način prikazuju razmjeri semantičke inflacije novogovora. Drugo potpoglavlje opisuje elemente novogovora koje navodi Głowiński: vrednovanje, magičnost, ritualnost, arbitrarnost, antikomunikaciju i totalitarnu prirodu novogovora (Głowiński, 2009).

Nakon općih obilježja novogovora, treće poglavlje opisuje stilistička, frazeološka i gramatička sredstva novogovora.

S obzirom na to da se novogovor često izjednačuje s političkim diskursom, važno je napraviti jasnu distinkciju između ova dva pojma. Zbog toga se u sljedećem poglavlju opisuju njihove razlike.

Kao što je prethodno bilo najavljeno, nakon teorijskog dijela slijedi dio u kojem se analiziraju elementi novogovora u predsjedničkih kandidata. Najprije se analiziraju elementi novogovora u obraćanjima hrvatskih predsjedničkih kandidata; Kolinde Grabar-Kitarović i Zorana Milanovića, nakon čega slijedi analiza elemenata novogovora u poljskoj debati; analiziraju se javni nastupi Andrzeja Duda i Roberta Biedroña. Naposljetku se navedeni elementi uspoređuju, navode se njihove sličnosti i razlike i donosi se zaključak temeljen na rezultatima analize.

Transkribirani tekstovi ovih debata nalaze se u prilogu diplomskog rada.

2. Definicije novogovora

Pojam *novogovor* neologizam je engleskog književnika Georgea Orwella, korišten u knjizi „1984.“ Roman je nastao 1948. godine, a opisuje distopijsku budućnost čija se radnja odvija 1984. godine. Prikazuje totalitarni režim države Oceanije, čijoj je vlasti ultimativni cilj držanje masa u pokornosti. Da bi nacija bila poslušna, vlast kreira novi model jezika, engl. *newspeak*, hrv. *novogovor*. Taj je novi model jezika prilagođen potrebama „*Anglosoca*“, što je naziv za engleski totalitarni socijalizam. Jezik upotrebljavaju zaposlenici Ministarstva istine, njime izvrću istinu, prikazuju je na način koja njima odgovara; jezik je u službi manipulacije. Roman svojedobno nije zadobio veliku pažnju javnosti, no sve od 70-ih godina prošlog stoljeća pa do danas uživa veliku popularnost. Smatra ga se jednim od klasika moderne književnosti i jednim od najutjecajnijih romana 20. stoljeća. S obzirom na to da kritizira totalitarne režime (a totalitaran režim u romanu metafora je za fašizam i komunizam), ne čudi da je roman bio zabranjen u Poljskoj za vrijeme komunističke vlasti – naime, poljski su intelektualni krugovi aktivno analizirali stanje jezika i društva toga vremena. Idiomi totalitarnih sustava nisu bili nova pojava, a na ideološku moć riječi najčešće su upozoravali književnici, među njima i Karol Čapek: „...kao što misao rađa čin, tako riječ rađa misao“ (prema Sesar i Vidović, 2000).

Vladimir Anić u *Velikom rječniku hrvatskog jezika* daje sljedeću definiciju novogovora: „način izražavanja, izmišljanje riječi i davanje novih značenja riječima (često omogućuje da se prikriju namjere onoga tko govori ili da se izbjegne jasno izražavanje i izjašnjavanje)“ (Anić, 2003: 886).

Sesar i Vidović Bolt (2011) također se bave novogovorom u Hrvatskoj te daju svoju definiciju; one novogovor definiraju kao „*političko-propagandni jezik, ponegdje govor ili stil, totalitarnoga sustava, koji se kao relativno zatvoren sociolekt određene politokracije postupno nameće i afirmira kao metajezik vladajuće ideologije s tendencijom preuzimanja funkcije općega javnoga jezika*“.

Hrvatskim su se novogovorom bavili i Czerwiński (2012) i Hrdlička (2013). Czerwiński (2012) navodi kako je za hrvatske političare u Jugoslaviji bio karakterističan pritajeni domoljubni stil. Oni su šabloniziranošću spadali pod novogovorne elemente (koristili su se komunističkim jezikom), ali su veoma pomno birali riječi koje su se ticale nacionalnih pitanja. Raspadom Jugoslavije, većina

je ljudi postala još i više osjetljiva na srbizme, pa se tako sve riječi srpskog porijekla automatski svrstavaju pod novogovor (npr. *armija* se uvijek veže uz srpsku *vojsku*). Ovo nije bila jedina promjena u novogovoru koja je nastala raspadom Jugoslavije. Hrdlička (2013) navodi da je najvažnija promjena prestanak jednostrane komunikacije, tj. mogućnost odgovora političarima, što u totalitarnim režimima ne bi bilo dobro prihvaćeno.

Priručni rječnik poljskog jezika daje objašnjenje sličnije Orwellovom značenju novogovora: „*język władzy i kontrolowanych przez nią środków przekazu w państwach komunistycznych, wytwarzany wewnątrz partii, przenikający do języka urzędowego i potocznego*” (Sobol, 1996: 547). Na hrvatskom bi ta definicija glasila: „*jezik vlade u komunističkim zemljama i jezik medija koje vlada kontrolira, proizveden unutar partije, postaje dio službenog i kolokvijalnog jezika*”.

Fenomen širenja novogovora u ostale stilove jezika objašnjava Opačić (2004), govoreći zašto mediji šire novogovor:

„Budući da novinari često ne razumiju rasprave koje profesionalno moraju pratiti, jer ih sudionici rasprave svojim nesuvislim izražavanjem učine još nerazumljivijima, a o njima moraju izvijestiti televizijsko gledateljstvo, u strahu da će štogod ispustiti ili promijeniti smisao, striktno ponavljaju ono što im je i samima bilo nerazumljivo”.

Razlike u novogovoru između ove dvije države opisivala je i Cichońska (2011) koja navodi da se 80-ih godina u Hrvatskoj novogovor zadržao duže nego u Poljskoj, zadržavajući svoje prijašnje stilističke osobine, a poprimajući i nove oznake, nastavljajući sa strategijom laži. U Poljskoj se pokušalo prijeći na jezik koji prividno više nije novogovor; smanjujući manipuliranje pomoću starih načina, uvevši nove manipulacijske postupke: eufemizaciju i persuaziju (Cichońska, 2011).

Iz svih prethodno navedenih definicija može se zaključiti da se razlike među njima javljaju zbog razlike u političkim situacijama Hrvatske i Poljske te zbog njihovog različitog reagiranja na političke situacije – u Poljskoj se novogovor u vrijeme totalitarne vlasti više analizirao nego što je to bio slučaj u Hrvatskoj; novogovor je u Poljskoj bio tema mnogih znanstvenih radova još i u prošlom stoljeću, dok se u Hrvatskoj broj radova koji se tom tematikom bave počeo povećavati tek u proteklih dvadesetak godina. Za hrvatske političare u totalitarnom režimu karakterističniji je bio pritajeni domoljubni stil (Czerwiński, 2012).

3. Analiza općih obilježja novogovora

3.1. Elementi novogovora u tablici preuzetoj iz časopisa *Życie Warszawy*

Osnovna karakteristika novogovora je semantička inflacija (pretjerivanje u uporabi ili upravo zlouporabi riječi (Fidelius, 1983, prema Sesar i Vidović, 2011)), koja je, s lingvističkog stajališta, neizbježna i sama po sebi ne predstavlja nužnu opasnost za jezik, no u slučaju novogovora, kada se koristi u velikim razmjerima i rezultat je neodgovornosti prema jeziku, ona predstavlja „*prvorazrednu opću opasnost, ponekad doslovce smrtnu*” (Fidelius, 1983, prema Sesar i Vidović-Bolt, 2011). Ta bi se tvrdnja mogla smatrati pomalo pretjeranom i senzacionalističkom, da posljedice semantičke inflacije, tj. novogovora, nisu već dobro vidljive u hrvatskom jeziku – novogovor je:

„narušio dio njegove strukture, posebno sintaksu, poremetio pravila tvorbe riječi, degradirao dio leksika na semantički prazne riječi, kompromitirao dio frazeološkoga blaga, obezvrijedio značenja, iskvario stilove i pomiješao njihove funkcije, liberalizirao i obesnažio jezične norme, ograničio vitalne funkcije jezika hrvatske književne tradicije. Stvorio je iluziju da smo za jezik svi kompetentni, da ga dovoljno poznajemo i da je promjena prihvaćenih modela suvišna ili čak opasna” (Sesar i Vidović, 2011).

Konstitutivni elementi novogovora semantički su prazne ili mutne riječi, one pripadaju općem jeziku, a ne odnose se ni na kakve konkretne društvene ili političke prilike. Sesar i Vidović Bolt (2011) navode primjere ustaljenih formula koje objašnjava Čapek (1969). Prema njemu, svaka *dužnost* u sintagmi *ispunjavao je svoju dužnost* označuje sve ono što savjest ne dopušta. *Istina* postaje sinonim za nešto neugodno i grubo kada se koristi u svakodnevnom životu, pa se veže uz pridjeve kao što su *gola, gorka, gruba* itd. S druge strane, *laž* ispada ublažena, eufemizirana, pa ona postaje *mala, sitna, dobronamjerna* itd.

Pojava semantičke inflacije nije se zaustavila u posttotalitarnim jezicima u demokratskim sustavima, samo se stvorio novi oblik jezika (Cichońska, 2009). Problem je u tome što je javnost zasićena silnim velikim i mudrim riječima, ne trudi se razmišljati o sadržaju koje one predstavljaju, a ni o značenju tog sadržaja. „*Novogovorne paradigme i modeli na koje smo navikli otvaraju prostor semantičkoj devalvaciji novih sadržaja. Mnogi takvi modeli u jeziku će vjerojatno ostati kao elementi političkoga stila, ali sadašnje stanje jezične kulture pokazuje da su u javnoj*

komunikaciji novogovorne navike jače od osjećaja za stilske razlike u različitim područjima i na različitim razinama” (Sesar i Vidović Bolt, 2011).

Semantička inflacija najbolje je vidljiva u tablici iz časopisa *Życie Warszawy* iz 1981. godine, koja je prevedena u hrvatskom časopisu Start. Cilj ove tablice bio je ukazati na besmislenost inflacije koja se javlja u novogovoru, pokazati da se sve navedene fraze mogu kombinirati bez da daju ikakvo smisljeno značenje.

Tablica se sastoji od četiriju stupaca i deset redaka, čijim se kombiniranjem može stvoriti čak 10 000 kombinacija. Tablica može pripomoći i kod razotkrivanja elemenata novogovora u političkim govorima, jer su svi modeli podosta predvidljivi. Najprije je navedena originalna tablica, a zatim je navedena njezina prevedena verzija.

Prvi stupac započinje primjerom pozdrava korištenim u obraćanju javnosti (hrv. *kolegice i kolege*, polj. *koleżanki i koledzy*), dok su ostali primjeri iz prvog stupca primjeri sintagmi kojima se povezuju surečenice (npr. hrv. *s druge strane*, polj. *s drugiej stronie*).

Drugi stupac obuhvaća varijante subjekata koji se koriste u novogovoru (npr. hrv. *novi model organizacijskog djelovanja*, polj. *nowy model działalności organizacyjnej*).

U trećem se stupcu navode predikati koji nas dovode do objekata i priložnih oznaka navedenih u četvrtom stupcu (npr. hrv. *iziskuje preciziranje i definiranje sustava općeg djelovanja*, polj. *wymaga sprecyzowania i określenia systemz powszechnego uczestnictwa*)

Kako bi se pokazala apsurdnost semantičke inflacije, slijedi tekst koji je napisan isključivo kombiniranjem fraza navedenih u tablici. On izgleda kao tipičan novogovorni tekst političara, a ustvari nema nikakvo konkretno značenje ni poruku. Također, on predstavlja samo jednu od potencijalnih kombinacija navedenih fraza, a ako bismo htjeli iskoristiti sve kombinacije fraza navedenih u tablicama, imali bismo dovoljno materijala za 40 sati govora.

Primjer teksta nastalog kombiniranjem fraza iz tablice časopisa *Życie Warszawy*:

Polj. Koleżanki i koledzy, zakres i miejsce szkolenia kadr zabezpiecza udział szerokiej grupie w kształtowaniu postaw uczestników wobec zadań stawianych przez organizację. Praktyka dnia codziennego dowodzi, że stale zabezpieczenie informacyjno-programowe naszej działalności powoduje docenanie wagi systemu powszechnego uczestnictwa. Wyższe założenia ideowe, a także konsultacja z szerokim aktywem wymaga sprecyzowania i określenia dalszych kierunków rozwoju. Nie zapominajmy jednak, że wzmacnianie i

rozwijanie struktur pociąga za sobą proces wdrażania i unowocześnienia form oddziaływania. Wagi i znaczenia tych problemów nie trzeba szerzej uzasadniać, ponieważ rozpoczęcie powszechnej akcji kształtowania postaw przedstawia interesującą próbę sprawdzenia kierunków postępnego wychowania.

Hrv. Kolegice i kolege, opseg i mjesto osposobljavanja kadrova osigurava udio brojnim skupinama u oblikovanju i ostvarivanju zadaća koje stoje pred organizacijom. Svakodnevna praksa dokazuje da trajno informacijsko-propagandno osiguranje našeg djelovanja doprinosi priznavanju važnosti sustava općeg djelovanja. Gore spomenute idejne zasade, kao i savjetovanje s aktivom u širem smislu iziskuje preciziranje i definiranje daljnjih smjernica razvoja. Nemojmo ipak zaboraviti, da učvršćivanje i razvitak struktura dovodi do procesa uvođenja i modernizacije oblika međusobnog djelovanja. Važnost i značenje tih problema nije potrebno šire obrazlagati, obzirom da započinjanje široke akcije oblikovanja stavova predstavlja zanimljiv pokušaj provjere pravaca naprednog odgoja.

Tablica 1. Univerzalni kod političkih govora (časopis *Życie Warszawy*)

I	II	III	IV
koleżanki i koledzy	realizacja nakreślonych zadań programowych	zmusza nas do przeanalizowania	istniejących warunków administracyjno- finansowych
z drugiej strony	zakres i miejsce szkolenia kadr	spełnia istotną rolę w kształtowaniu	dalszych kierunków rozwoju
podobnie	stały wzrost ilości i zakres naszej aktywności	wymaga sprecyzowania i określenia	systemu powszechnego uczestnictwa
nie zapominajmy jednak, że	aktualna struktura organizacji	pomaga w przygotowaniu i realizacji	postaw uczestników wobec zadań stawianych przez organizację

w ten sposób	nowy model działalności organizacyjnej	zabezpiecza udział szerokiej grupie w kształtowaniu	nowych propozycji
praktyka dnia codziennego dowodzi, że	dalszy rozwój różnych form działalności	spełnia ważne zadania w wypracowaniu	kierunków postępnego wychowania
wagi i znaczenia tych problemów nie trzeba szerzej uzasadniać, ponieważ	stałe zabezpieczenie informacyjno-programowe naszej działalności	umożliwia w większym stopniu tworzenie	systemu szkolenia kadry odpowiadającego potrzebom
różnorakie i bogate doświadczenia	wzmacnianie i rozwijanie struktur	powoduje docenianie wagi	odpowiednich warunków aktywizacji
troska organizacji, a szczególnie	konsultacja z szerokim aktywem	przedstawia interesującą próbę sprawdzenia	modelu rozwoju
wyższe założenia ideowe, a także	rozpoczęcie powszechnej akcji kształtowania postaw	pociąga za sobą proces wdrażania i unowocześnienia	form oddziaływania

Tablica 2. Univerzalni kod političkih govora (časopis Start)

I	II	III	IV
kolegice i kolege	ostvarivanje zacrtanih programskih zadaća	nas prisiljava da proanaliziramo	postojeće administrativno-financijske uvjete
dok s druge strane	opseg i mjesto osposobljavanja kadrova	ispunjava važnu zadaću u oblikovanju	daljnjih smjernica razvoja

isto tako	stalni rast opsega naših aktivnosti	iziskuje preciziranje i definiranje	sustava općeg djelovanja
nemojmo ipak zaboraviti, da	postojeća organizacijska struktura	pomaže u pripremi i realizaciji te	ostvarivanju zadaća koje stoje pred organizacijom
na taj način	novi model organizacijskog djelovanja	osigurava udio brojnim skupinama u oblikovanju	novih prijedloga
svakodnevna praksa dokazuje da	daljnji razvitak različitih oblika djelovanja	ispunjava važnu ulogu u oblikovanju	pravaca naprednog odgoja
važnost i značenje tih problema nije potrebno šire obrazlagati, obzirom da	trajno informacijsko-propagandno osiguranje našeg djelovanja	omogućuje bolje stvaranje	sustava školovanja kadrova koji odgovaraju potrebama
raznorodna i bogata iskustva	učvršćivanja i razvitka struktura	doprinose priznavanju važnosti	odgovarajućih uvjeta aktivacije
briga organizacije, a naročito	savjetovanje s aktivom u širem smislu	predstavlja zanimljiv pokušaj provjere	modela razvoja
gore spomenute idejne zasade, kao i	započinjanje široke akcije oblikovanja stavova	dovodi do procesa uvođenja i modernizacije	oblika međusobnog djelovanja

Političari koriste velike, no isprazne fraze kako bi ostavili dojam što veće obrazovanosti i intelektualnosti. Pojava semantičke inflacije prisutna je i u današnjoj politici, posebice kada novinari političarima postave pitanje na koje ne znaju ili ne žele odgovoriti. Tada se političari često okreću kombiniranju raznih fraza, tvoreći duge rečenice, govoreći vremenski dugo, a sadržajno malo. Forma postaje bitnija od sadržaja, bitnije je da ono što se govori zvuči pametno i uzvišeno, umjesto da zapravo i bude pametno i uzvišeno.

3.2. Elementi novogovora prema Głowińskom

U ovom će se poglavlju navesti elementi novogovora prema Głowińskom te će se svaki od njih detaljnije opisati. Navest će se opći primjeri u kojima je vidljiva upotreba ovih elemenata, dok će primjeri u kojima je vidljivo korištenje ovih elemenata u predsjedničkim debatama koje su se analizirale za potrebe ovog diplomskog rada biti navedeni u poglavlju u kojem se analiziraju debate.

Głowiński kao elemente novogovora navodi vrednovanje, ritualnost, magičnost, arbitrarnost, antikomunikaciju i totalitarnu prirodu novogovora. On novogovor promatra kao kvazijezik zbog toga što utječe na sve razine jezika. Prema njemu, novogovor je specifičnost prisutna u retoričkom jezičnom stilu, nastaje iz pisane forme te snažno utječe i nastoji dominirati nad ostalim dijelovima jezika (Głowiński, 2009).

Vrednovanjem se vrijednost arbitrarno nameće, nadilazeći sadržaj iskaza. Inzistira se na dihotomiji (*mi/oni, naši/njihovi, dobar/zao*). Postignuća vlasti se preuveličavaju hiperbolama, dok se neprijateljske zasluge umanjuju eufemizmima (Głowiński, 2009).

Novogovor želi stvoriti mitove, tradicije, rituale. Stvaranju mitova i rituala uvelike pogoduju izrazi kao što su *povijesni, tradicija, tradicionalan, skup, povijesni sastanak, događaj od posebnog značenja* (Głowiński, 2009). Njima se nastoji istaknuti (ponekad nepostojeća) važnost nekog događaja ili manifestacije koja je bitna aktualnoj vlasti (Kryżan-Stanojević, 2010). Zbog toga se posebno ističe trajanje nečega, npr. *okupili smo se danas na već tradicionalnom, petom skupu*.

Obilježje magičnosti odnosi se na opisivanje nepostojeće stvarnosti. Cilj magičnosti je kreiranje nove stvarnosti, a ne prijenos informacija. U kreiranju nove stvarnosti važnu ulogu igraju različita jezična sredstva, među kojima je i tabuizacija, tj. izbjegavanje „neprikladnih” riječi, onih riječi koje narušavaju idiličnu sliku koja se pokušava prodati javnosti. Sintagme su eufemizirane, nastoji se prikriti i ublažiti pravo stanje stvari (Głowiński, 2009). Primjer za to su *koncentracijski logori* u Drugom svjetskom ratu koji su u medijima bili nazivani *radni logori*. Ovakve su eufemizacije često prisutne i danas, kada političari pokušavaju ublažiti pravo stanje stvari, npr. kada pokušavaju ublažiti ozbiljnost nacionalnog duga i sl.

Arbitrarnost novogovora očituje se u nametnutim kvalifikacijama u zadanim sklopovima riječi (Głowiński, 2009).

Namjera novogovora je antikomunikacija (Głowiński, 2009). Suprotno od osnovne funkcije jezika, komunikacije, novogovor ima funkciju prijenosa uputa, naredaba, savjeta, ne očekuje povratnu informaciju, traži samo prihvaćanje i djelovanje sukladno naredbama i uputama (Głowiński, 2009).

Totalitarna priroda novogovora u skladu je s totalitarnim režimima kojima služi; novogovor opisuje, ocjenjuje, no njega samog se ne ocjenjuje ni komentira (Głowiński, 2009). On mora biti prihvaćen bez puno razmišljanja. Ima ulogu univerzalnog metajezika, on je jezik-dogma. (Kryžan-Stanojević, 2010)

Navedenim su elementima obuhvaćeni različiti aspekti novogovora te su kao takvi veoma korisni kod njegovog prepoznavanja. Da bismo mogli lakše prepoznati elemente novogovora, u sljedećim će se poglavljima opisati njegova stilistička, frazeološka i gramatička sredstva.

4. Stilistička, frazeološka i gramatička sredstva novogovora

Novogovor koristi razna stilistička, frazeološka i gramatička sredstva koja prilagođava svojim potrebama. U sljedećim će poglavljima поближе biti opisana svaka od ovih kategorija; bit će navedena sredstva koja se koriste, kao i njihovi primjeri. Važno je napomenuti da se ova sredstva s vremenom mijenjaju, neki njihovi elementi postaju arhaični i postupno se počinju sve manje koristiti, isto kao što neki elementi tek ulaze u jezičnu upotrebu.

4.1. Stilistička sredstva novogovora

Novogovor se nameće svim područjima jezičnog izražavanja, bilo pismenog ili usmenog. Najčešće se koristi mikrostrukturama: aforizmima, anegdotama, poslovicama, izrekama, usporedbama, krilaticama i epigramima. Teško je pronaći kojim se tropima i figurama ne služi; neke od njih su hiperbole, opreke, antiteze, ponavljanja, metafore, gomilanja, usporedbe, epiteti i igre riječima. Daje negativan sud (ponekad ironično), dajući epitetima funkciju etiketa, npr. *izrabljivački*. Antiteze, često metaforičke, ističu vlastite pozitivne strane: *tamnica naroda – obećana zemlja*. Metafore su često s pučkim, ruralnim motivima: *kolijevka, zemlja, polje, žetva...* Da bi se postigla čim veća hiperbola, pretjerano se koriste sinonimi, a posebno oni koji su tuđice: „*imperativno zahtijeva uzajamnu suradnju i pokreće inicijativu*” - u ovome je primjeru vidljiva pojava tautologije i pleonazama koji su rezultat nizanja sinonima. (Sesar i Vidović Bolt, 2011)

Kada političari žele stvoriti dojam ozbiljnosti i jezične superiornosti, posežu za semantički praznim, ali čvrstim govornim modelima, npr. *desni/lijevi centar, stvaranje platforme, prioritet sadašnjice, normalizacija odnosa...* (Sesar i Vidović Bolt, 2011).

Vidljivo je da novogovor voli korištenje stilističkih sredstava, njima se služi kako bi postigao čim veću slikovitost, čim veću hiperbolu ili kako bi svojem izražavanju dao novu, uzvišenu stilističku vrijednost.

4.1.1. Pojam ljevice i desnice

U ovom će poglavlju biti objašnjeni sociolingvistički pojmovi ljevice i desnice. Njihove će razlike biti navedene kako bi se stavovi predsjedničkih kandidata koji predstavljaju ljevicu i desnicu lakše mogli staviti u kontekst svojih stranačkih pripadnosti.

Pojmovi ljevice i desnice prisutni su još iz razdoblja Francuske revolucije, a povezani su s rasporedom sjedenja u Skupštini Generalnih staleža. Na lijevoj su strani sjedili republikanci, koji su podržavali revoluciju i protivili se monarhiji, tražili osnivanje republike, dok su na desnoj strani sjedili tradicionalisti koji su podržavali dotadašnji poredak (Nora i Kritzman, 1996).

Istraživanje koje je 2014. godine proveo Sekulić, u kojem se od 1000 ljudi tražilo da se smjeste na ljestvici od 0 do 10, od lijevog do desnog centra, pokazalo je da se današnje razlike između lijevo i desno orijentiranih najviše očituju u pitanjima kulture i vrijednosti. Razlikuju se po religioznosti (desnica je religioznija), nacionalizmu (desniji su više nacionalisti), patriotizmu (desniji su više patrioti), u stavovima prema braku (desniji su više skloni rodnom konzervatizmu) i homoseksualizmu (desniji su negativnije nastrojeni prema homoseksualcima). Ono po čemu se ne razlikuju su ekonomski stavovi, pa tako „*desno orijentirani ne prihvaćaju više privatno vlasništvo od lijevih, lijevi ne zagovaraju više državnu intervenciju od desnih i lijevi nisu više egalitarno nastrojeni od desnih*” (Sekulić, 2016).

Zaključak ovog istraživanja bio bi da se:

„današnje razlikovanje lijevog i desnog odnosi isključivo na sferu vrijednosti, a ne na sferu ekonomije. Iz te perspektive postaje razumljivije da se političke kampanje vode na području gdje podjele postoje, a ne na onom gdje zapravo razlika među glasačima ljevice i desnice nema. Ideološke podjele izazivaju strasti, a ekonomske ideje guraju većinu u smjeru koji zapravo nije u skladu s njihovim vrijednostima, makar je možda u skladu sa spoznatom nužnošću da drugih alternativa postojećem kapitalističkom poretku nema.” (Sekulić, 2016)

4.2. Frazeološka sredstva novogovora

Frazeološka sredstva veoma su bitan dio novogovora, moglo bi se reći da se novogovor i zasniva na frazama. Važnost frazeologije u ulozi novogovora prepoznata je i kroz povijest. Naime, već 1969. godine, Čapek kaže da *fraza* ima „svojevrstan unaprijed određen noetički alibi: izmiče kontroli usporedbe s činjenicama“, dok kao mehanički oblikovan klišej „*nema ni estetsku vrijednost. Najgore je to što ona nije ni svjesna ni namjerna laž. Ona stoji izvan istine i laži. Određeni sklop riječi jednostavno postaje navika, a time se pretvara i u uvjerenje.*“ (prema Vidović i Sesar, 2000).

Frazeologija je jezikoslovno područje zanimljivo mnogima, o čemu najbolje govori velik broj radova koji se njome bave izdanih u relativno kratkom roku – naime, frazeologija se kao zasebna disciplina leksikologije osamostalila tek u 20. stoljeću. Njezino su područje interesa kombinacije riječi, „bavi se frazemima (frazeologizmima), odnosno stalnim svezama riječi u kojima je jedna ili više sastavnica izgubila svoje osnovno značenje“ (Menac, 2007: 5). Termin frazeologija ima korijene u grčkom jeziku (grč. *phrasis*, što znači 'izraz' + *lógos*, što znači 'riječ, govor') te može imati dva značenja, od kojih se jedno odnosi na „lingvističku disciplinu, na znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture, koji se mogu izučavati u okviru jednoga ili više jezika, odnosno, samo na teoretskom planu“ (Fink-Arsovski, 2002: 5), dok se drugim značenjem imenuje ukupnost frazema, raspoređenost prema različitim kriterijima.

Fink-Arsovski navodi čitav niz aspekata prema kojima se frazemi mogu proučavati (Fink-Arsovski, 2002): prema semantičkomu polju (npr. zoonimna, somatska frazeologija), prema podrijetlu i proširenosti uporabe (internacionalna, nacionalna, posuđena frazeologija), prema vremenskoj raslojenosti (arhaična frazeologija), prema područnoj raslojenosti (dijalektalna, regionalna frazeologija) (Kovačević, 2012).

Ovi su aspekti često veoma zastupljeni u političkim govorima, nerijetko možemo čuti političare kako svoje protivnike opisuju animalnim frazemima ili kako u svojim govorima koriste frazeme sa somatskim sastavnicama. Arhaične frazeme u većini slučajeva koriste kada žele postići uzvišenost stila, dok dijalektalne i regionalne frazeme koriste kada se žele približiti javnosti.

4.2.1. Frazemi

Frazem je, prema Menac, Fink-Arsovski i Venturin (2003: 5), sastavljen od „*najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura*”. Najbitnije je obilježje frazema desementizacija, što znači da zbroj značenja pojedinih sastavnica frazema ne daje značenje frazema. Frazemi su većinom slikoviti, ekspresivni i imaju negativne konotacije (Menac i sur., 2003). Iako je danas usuglašeno da je frazem temeljna frazeološka jedinica, u literaturi je moguće pronaći i mnoge druge izraze kojima se ista označuje, kao što su *fraza, frazeologem, okamenjeni izraz, idiomatska fraza, ustaljeni izraz, ustaljena kolokacija, stalni izraz, idiom* itd. (Kovačević, 2012).

Frazeolozi nude različite skupine kriterija prema kojima se određuju bitna obilježja frazema.

Matešić (1982: VI) navodi obilježja reproduciranja (frazem se pojavljuje u gotovu obliku, kao čvrsta sveza riječi ustaljena dugom uporabom), formalnog ustrojstva (frazem je neraščlanjiv skup koji se sastoji od najmanje dvije riječi, od kojih jedna mora biti punoznačna), idiomatičnosti (semantička pretvorba najmanje jednog člana toga čvrstog skupa riječi, tako da značenje frazema nikad ne odgovara zbroju značenja njihovih članova) te obilježje uklapanja u kontekst prema kojemu se frazem u rečenici pojavljuje kao njezin prosti član, tj. frazem nije skup riječi u vidu vlastitog teksta.

Spominjući obilježja frazema koja ističe Matešić, valja spomenuti i Anticu Menac, koja se s njegovim obilježjima slaže te im 1994. nadodaje i nekoliko svojih: metaforičnost, neprobojnost, emocionalnost, nacionalni karakter i neprevodivost na druge jezike (Menac, 1994: 161).

Također, Čermák navodi svoja obilježja frazema – ustaljenost, reproduktivnost, cjelovitost naziva s obzirom na znak i značenje, višerječnost, ostvarenje modelskog načina u većoj ili manjoj mjeri, sintaktičku ukočenost, nesačuvanost pojedinih značenjskih sastavnica, prisutnost arhaizama, semantičku nedjeljivost, prisutnost najmanje dviju polisemnih sastavnica, nezamjenjivost sastavnica frazema te njihovu paradigmatiku povezanost, transformacijsku defektnost, ekvivalentnost riječi, slikovitost, neprevodivost, terminološkičnost, ekspresivnost i emocionalnost (Filipec i Čermák 1985: 168).

Sva navedena obilježja nisu uvijek prisutna, npr. postoje frazemi koji su prevodivi, frazem *dati glas (nekom)* (npr. na izborima) u istoj formi i s istim značenjem pronalazimo i u poljskom jeziku – *dać głos (na kogoś, na coś)*.

Frazemi se mogu pojavljivati u različitim funkcionalnim stilovima standardnog jezika (što potvrđuju i Mihaljević i Kovačević u svom istraživanju iz 2006. godine) te mogu imati različite strukturalne oblike. Minimalni frazemi (u većini slučajeva imaju strukturu fonetske riječi), sastavljeni su od jedne autosemantičke i jedne sinsemantičke riječi (Menac i sur., 2003: 6), npr. *za ljubav* (učiniti nešto da bi se komu ugodilo). U svezama riječi u kojima su barem dvije sastavnice samostalne i naglašene riječi, razlikujemo nezavisne i zavisne sveze riječi. Nezavisne sveze riječi su one u kojima su sastavnice u ravnopravnom, gramatički neovisnom odnosu (Menac i sur., 2003: 6), npr. *ni orao ni kopao* (netko tko ništa ne poduzima, a svejedno se okoristi tuđim radom). Zavisne sveze riječi karakterizira, kako im i naziv govori, zavisan odnos među njima, zavisna je sastavnica na neki način gramatički ovisna o nezavisnoj (Menac i sur., 2003), npr. *ne pada s neba* (nešto se postiže / dobiva samo uz velik napor). Frazemi mogu imati i strukturu rečenice – *napiti se kao spužva* (jako se napiti). Posljednji strukturalni oblik predstavljaju polusloženice (Menac i sur., 2003: 6), npr. *rekla-kazala* (tračevi, izmišljotine).

Paradigmatičnost frazema je pojava kojom se određuje mijenjanje frazemskih sastavnica u različitim kontekstima, a Fink-Arsovski (2002: 21) navodi tri vrste paradigmatičnosti: nultu (odnosi se na frazeme u okamenjenom obliku, kod kojih promjene nisu moguće), djelomičnu (uvjetovanu morfološkim ili semantičkim faktorima) te potpunu (podrazumijeva neograničenu mogućnost mijenjanja frazema).

Desemantizacija frazema označuje njihovu semantičku preobliku (pretvorbu), a direktno je vezana uz slikovitost frazema koja je zamjetna u dubinskoj strukturi frazema, u njihovom *semantičkom talogu* (Fink-Arsovski, 2002: 6). Razlikujemo tri vrste desemantizacije: potpunu (sve sastavnice u frazemu su preoblikovane, gube svoje primarno leksičko značenje, frazeološko značenje se izražava na neki drugi način, a ne korištenjem značenja frazeoloških sastavnica) koja je prisutna u primjeru frazema *vrije kao u kotlu* čije je značenje ‘velika je gužva i žamor’, djelomičnu (samo dio sastavnica gubi svoje primarno leksičko značenje, nedeseantizirane sastavnice se upotrebljavaju kod određivanja frazeološkog značenja) za koju je primjer frazem *tvrd kao kamen* čije je značenje ‘veoma tvrd’, prema čemu je vidljivo da je prvotno leksičko značenje riječi ‘tvrd’

zadržano (Fink-Arsovski, 2002: 7), te nultu desemantizaciju koja se rjeđe susreće, a kod koje su sve sastavnice zadržale svoje prvotno leksičko značenje.

S obzirom na to da je politički diskurs česta tema proučavanja mnogih jezikoslovaca, ne čudi da su predsjedničke kampanje posebno zanimljive frazeolozima. U njima se ocjenjuju govorničke vještine političara, među ostalim i njihovo baratanje frazemima. Frazemi se u političkom diskursu koriste, među ostalim, i da bi se dobilo na tečnosti, da bi se što više smanjila oklijevanja, zamuckivanja, stanke u govoru, ponavljanja i ostali elementi koji narušavaju tečnost govora (Gazdić-Alerić, 2009).

Političari često modificiraju frazeme. Modifikaciju, svako svjesno ili nesvjesno odstupanje od frazeološke norme, Fink (1997) naziva frazeološkom igrom. Vidović Bolt (2011) navodi da modifikacije mogu biti svjesne i dopuštene (npr. u šalama, jezičnoj igri, u aforizmima), da uvijek narušavaju stabilnu i čvrstu strukturu (leksički i gramatički sustav), da su „*vidljive u dopuni ili proširenju (dodavanjem novih sastavnica), supstituciji (zamjenom postojećih sastavnica) i(li) pak kontaminaciji (spajanjem dvaju ili eventualno više frazema)*”.

Novogovor sam generira frazeme i frazeološke skupove. On se koristi općom frazeologijom, koju prilagođava vlastitim potrebama, kršeći pritom frazeološke vrijednosti književnoga jezika. Iako se novogovorni leksik lako mijenja i zaboravlja, frazemi nisu zamjenjivi i dugo ostaju kompromitirani (Vidović i Sesar, 2000).

Neki od frazema koje su političari koristili u predsjedničkim debatama analiziranima u ovom diplomskom radu su: *voditi računa* (frazem koji koristi Kolinda Grabar-Kitarović kada govori o čemu se treba brinuti), zatim *staviti na raspolaganje* (frazem koji koristi Zoran Milanović kada govori da će samog sebe ponuditi Hrvatskoj na korištenje) te frazem *wstać z kolan* (hrv. *dignuti se s koljena*), kojim Andrzej Duda želi reći da Poljska mora vratiti svoje dostojanstvo.

4.3. Gramatička sredstva novogovora

U leksiku se ističu opće imenice temeljnih sociopolitičkih značenja koje su sintaktički najčešće u funkciji subjekta, a Sesar i Vidović Bolt (2011) navode sljedeće primjere: „*narod, narodnost, klasa, linija, pokret, revolucija, front, borba, bratstvo, jedinstvo, izgradnja, neprijatelj, dužnost, okvir, problem, situacija, sistem, mehanizam, element, socijalizam, nacionalizam, internacionalizam, stav, koalicija, alternativa...*” te domaće tvorbe, poput „*samoupravljanje, samodoprinos, nesvrstanost*”. U većini slučajeva navedenim imenicama atribuiraju zamjenice i pridjevi pa dobivamo sljedeće sintagme: „*naši/bratski narodi i narodnosti, naš stav, naš zadatak, radnička klasa, plodno tlo, društveno-politička diferencijacija, beskompromisna borba, vanjski/unutrašnji neprijatelj, odlučujući faktor, složena situacija, jedina alternativa...*” Broj pridjeva-atributa nadmašuje broj najfrekventnijih imenica, a među njima najvažniju ulogu imaju superlativi, npr. „*najveći sin naših naroda i narodnosti, jedan od najvažnijih zadataka naše Partije*”. Zamjenicama se nastoji istaknuti pripadnost kolektivu, nastoji se istaknuti njegova odgovornost i važnost, pa tako prevladavaju osobne i posvojne zamjenice u 1. licu množine (*mi, naš*), neodređene zamjenice (*svatko, neki, nitko...*). Izbjegavanjem zamjenica *ja, ti, moj, tvoj, vaš* izbjegava se imenovanje konkretnog agensa. Suprotno od zamjenica kojima se pripadnost naglašava, uporabom nesročnih atributa ona se ublažava. U interesu je novogovora da se čim manje istakne pripadnost organizacijama, institucijama te društvima pa se tako koriste nazivi poput *Savez komunista Hrvatske*, a ne *Hrvatski komunistički savez*, *Hidrometeorološki zavod Hrvatske* umjesto *Hrvatski hidrometeorološki zavod*. (Sesar i Vidović Bolt, 2011).

Prilozima se ograđuje od izrečenoga, npr. *gotovo (uvijek), uvjetno (rečeno), osobno (smatram)*, a osobito su popularni prilozima koji se lako mogu adjektivizirati ili substantivizirati. Broj glagola je veoma ograničen, izrazi su semantički „besubjektni”, a predikati substantivizirani – *zauzeti stav, odigrati ulogu, postići dogovor, postaviti pitanje, donijeti ocjenu*. Ove sheme mogu postati i bezličnije, u tome slučaju glagol postaje subjekt: *zauzimanje stava, postizanje dogovora, postavljanje pitanja, donošenje ocjene*. Koriste se modalni glagoli, njima se izriče nužnost i obaveza, koristi se glagol *boriti se*, kojim se aludira na junaštvo, koriste se glagoli *raspirivati* (negativna konotacija) i *širiti* (pozitivna konotacija). (Sesar i Vidović Bolt, 2011).

5. Razlika između političkog diskursa i novogovora

Prvi oblik javnog obraćanja predstavljaju Homerovi epovi (Škiljan, 2000). Jezik u javnoj komunikaciji mora biti razumljiv i prihvatljiv brojnim i raznolikim članovima zajednice (Škiljan, 2000). Osim komunikacijske, ima i simboličku funkciju, a ona je najuočljivija upravo u političkom diskursu (Škiljan, 2000).

Politički diskurs najjednostavnije definira Van Dijk (2008) kada kaže: „*Politički diskurs je diskurs političara*”. Da bi tu definiciju specificirao, uspoređuje politički diskurs s ostalim vrstama diskursa. Kao što su znanstveni diskurs, obrazovni diskurs i pravni diskurs skupine diskursnih žanrova u domenama znanosti, prava i obrazovanja, tako je i politički diskurs skupina žanrova određena društvenom domenom politike. Neki od tih žanrova su politički govori, zakoni, govori saborskih zastupnika i programi političkih stranaka (Van Dijk, 2008).

U ovom je radu naglasak na predsjedničkim debatama za koje Badurina (2004) navodi da se odvijaju po principu društvenih pozicija sugovornika; s jedne je strane voditelj/voditeljica, dok su s druge strane vodeći hrvatski političari, među kojima je uspostavljen odnos ravnopravnosti. Okvir razgovora je relativno čvrsto zadan, no ipak dolazi do odstupanja tijekom odvijanja razgovora – u pravilu do tih odstupanja dolazi s porastom polemičkih tonova, odmicanjem od početnih, uglavnom pristojno odrađenih, općenitijih sadržaja (Badurina, 2004).

Kovačević i Badurina (2001) navode da jezik politike djeluje kao sredstvo artikuliranja te populariziranja ideoloških i političkih mišljenja i stavova. Njime se nastoji pridobiti javnost, uvjeriti javnost u određena stajališta sa ciljem stjecanja moći, često na krive načine. Naime, Kišiček (2013) navodi da brojna istraživanja, uključujući i njezino iz 2013. godine, pokazuju da se političari kod uvjeravanja najmanje služe racionalnim načinima uvjeravanja, kojima bi svoje tvrdnje mogli i potkrijepiti.

Nadalje, jezikom politike se konstituira javnost, uređuju se odnosi u društvu, a jezične se strategije oblikuju u skladu s tim, što dovodi do sklonosti manipuliranja jezikom (Škiljan, 2000). Postavlja se pitanje u kojoj mjeri oblici političkog diskursa utječu na najnovije oblike jezika, što je ustvari veoma komplicirano pitanje koje zahtijeva kompleksnu analizu. Cichońska (2009) navodi da smo:

„...s jedne strane, intuitivno uvjereni da politički diskurs ima utjecaja, jer lako se mogu navesti primjeri politizacije jezika, njegovu prisutnost ne samo u starim medijima nego i na internetu, u svim vrstama reklame, a s druge strane, teško je taj utjecaj dokazati na znanstveni način. Javlja se pitanje mogu li se govorni činovi u političkom diskursu stvarati bez manipuliranja, bez funkcije uvjeravanja. I koji su to govorni činovi koji su posve lišeni elemenata propagande, manipuliranja i uvjeravanja?“

Iako često korišteni kao sinonimi, politički jezik i novogovor razlikuju se po svojim funkcijama. Naime, politički je jezik moguće definirati i kao politički *stil* bilo kojeg političkog sustava, dok novogovor ima karakteristike totalitarnog sustava te kao takav premašuje ograničenu funkciju stila (Sesar i Vidović, 2000).

Škiljan (2000) navodi da su komunikacijski činovi unutar političkih iskaza sve ujednačeniji čim je društvo manje pluralističko, što dovodi do toga da totalitarna društva imaju shematizirane političke izraze, tj. elemente novogovora.

Ožóg (2007) navodi da jezik politike mora biti heterogen jer se koristi u razne svrhe (funkcioniranje države, demokratsko obnašanje vlasti na raznim razinama, donošenje odluka i zakona, svakodnevne aktivnosti političara, predizborne kampanje itd.).

Ono što je u novogovoru prihvatljivo, u jeziku politike nikako ne bi smjelo biti dobro prihvaćeno. Nekoliko pogrešaka u odnosu prema javnosti (a koje bi u novogovoru bile često korištene) navodi Bešker (1996): obraćanje uskom krugu korisnika kako bi se ponudila određena interpretacija događaja povoljna određenoj političkoj struji, manipuliranje individualcima sa ciljem postizanja političkih ciljeva, podcjenjivanje javnosti smatrajući da je zainteresirana samo za prizemne teme (npr. novac, zločin, spolnost) i smatranje individualaca stereotipnim pripadnicima određene vrste ljudi.

6. Analiza novogovora u predsjedničkih kandidata

Materijal odabran za potrebe ovog diplomskog dvije su predsjedničke debate, jedna hrvatska, a druga poljska. Odabrane su debate emitirane na nacionalnim televizijama, na Hrvatskoj radioteleviziji (HRT-u) 17. 12. 2019.¹ te na Poljskoj televiziji (Telewizja Polska (TWP-u)) 6. 5. 2020.² za vrijeme recentnih predsjedničkih izbora, u prvom krugu istih. Izborna godina u Republici Hrvatskoj bila je 2019., a u Republici Poljskoj 2020., što daje dobru podlogu za usporedbu političkog diskursa u istom razdoblju u dvije različite države - Škiljan u svom djelu *Javni jezik* (2000: 51) navodi kako suvremena društva zbog globalnih tendencija dijele neke uzorke, tj. pravilnosti koje se mogu uklopiti u opći model javne komunikacije, bez obzira na njihove granice i međusobne specifičnosti. Promjene u društvu odvijaju se bržim ili sporijim tempom, no ipak donekle usklađeno na globalnoj razini kada se govori o demokratskim državama.

Kandidati za predsjednika u Republici Hrvatskoj moraju skupiti 10.000 potpisa birača koji podržavaju njihov program, dok je u Republici Poljskoj ta brojka 100.000, što ima smisla ako znamo da Hrvatska ima otprilike 4 milijuna stanovnika, dok je u Poljskoj taj broj deset puta veći, ona ima otprilike 38 milijuna stanovnika.

U Republici Hrvatskoj ukupno je 11 kandidata uspjelo prikupiti dovoljan broj potpisa, a u Republici Poljskoj 10 kandidata, što nam daje približno jednak broj osoba koje su sudjelovale u debatama. Pitanja koja su se kandidatima postavljala također su se odnosila na približno iste teme i u jednoj i u drugoj debati: gospodarstvo, vanjska politika, sigurnost države, svjetonazorska pitanja, ustroj države, aktualna politička i društvena pitanja u državama.

Odabrana su po dva kandidata iz svake debate – tada aktualni predsjednici (Kolinda Grabar-Kitarović i Andrzej Duda) i dva kandidata koja su po svojim političkim i svjetonazorskim opredjeljenjima najbližija od svih koji su se kandidirali (Zoran Milanović i Robert Biedroń).

¹ https://www.youtube.com/watch?v=Omm6pbDAPk0&ab_channel=Hrvatskaradiotelevizija

² https://www.youtube.com/watch?v=B-JkbvOgdLE&ab_channel=TVPIInfo&fbclid

6.1. Analiza elemenata novogovora u hrvatskoj predsjedničkoj debati

6.1.1. Elementi novogovora u javnom izlaganju Kolinde Grabar-Kitarović u hrvatskoj predsjedničkoj debati

Kolinda Grabar-Kitarović rođena je 1968. godine. Hrvatska je političarka i diplomatkinja, bivša predsjednica Republike Hrvatske (2015. – 2020.) te bivša ministrica vanjskih poslova i europskih integracija (2005. – 2008.). Obnašala je i ulogu veleposlanice Republike Hrvatske u Sjedinjenim Američkim Državama (2008. – 2011.), nakon čega je bila pomoćnica javnog tajnika NATO-a za javnu diplomaciju. Nakon prestanka predsjedničkog mandata izabrana je za članicu Međunarodnog olimpijskog odbora. Članica je Hrvatske demokratske zajednice te samim time predstavnica desnice u ovom izlaganju.

Kolinda Grabar-Kitarović svoje uvodno predstavljanje započinje pozdravom „*dobro večer*“. Taj je pozdrav prikladan za srpski jezik, u kojem je imenica *veče* srednjeg roda, dok je u hrvatskom jeziku pravilan oblik ovog pozdrava *dobra večer*, a u pojedinim se dijelovima Hrvatske može čuti i oblik *dobar večer*, koji je također prihvatljiv. Već u sljedećoj rečenici, nakon pozdrava, koristi elemente ritualnosti i vrednovanja; „*pet godina bila sam vaš glas, vaša predsjednica*“. Naglašavanjem trajanja svojeg predsjedavanja želi istaknuti trajanje uloge koju joj je dao narod, čiji je ona glas i čija je ona predsjednica, što ističe zamjenicom *vaša*.

Elementi ritualnosti vidljivi su ne samo kod isticanja vlastite važnosti, već i kod umanjivanja zasluga protivničke stranke. Želi se istaknuti da su *oni* također bili na vlasti dugo vremena, a ništa nisu postigli: „*tu je i višenamjenski borbeni zrakoplov kojeg, za koje se, za čiju se kupovinu odluka odgađala, nažalost, u prethodnim vladama, godinama i godinama i to nas je dovelo u vremenski škripac i smanjilo manevarski prostor*“.

U svojem izlaganju uspjehe ističe govoreći o njima u prvom licu množine: „*i tada smo, 2016. godine, omogućili promjene zakona...*“ pa možemo govoriti o elementu vrednovanja. Element vrednovanja vidljiv je i u sljedećem primjeru: „*Hrvatska će dostići 2% izdvajanja proračuna za obranu, ne zato što NATO traži, nego zato što je to naša obaveza prema našem narodu i prema Hrvatskoj. Dakle, prije svega, moramo se uzdati u sebe i u svoje oružane snage u koje ćemo nastaviti ulagati.*“ Ovdje se obraćanjem u prvom licu množine ističe *naša* obaveza prema *našoj*

državi, ne zato što nam je netko drugi nameće, već zbog toga što je nama samima dovoljno stalo do države da nam nije problem izdvojiti određenu svotu novaca za nju. Osim vrednovanja, vidljiva je i upotreba imperativa, čime dolazimo do sljedećeg elementa karakterističnog za novogovor – antikomunikacije. Izriče se ono što se *mora* napraviti.

Osim arbitrarne vrijednosti pridodane samoj sebi, arbitrarno se umanjuje i vrijednost *drugih, svih onih* koji, u ovom konkretnom primjeru, nemaju nikakvo poštovanje prema Hrvatima u BiH: „*Htjela sam samo reći da svi oni koji nazivaju Hrvate u BiH, da su glasačka mašinerija koja se kupuje i koja dolazi autobusima, da ih duboko vrijeđaju. Drugi bi im, pak, ovdje htjeli oduzeti pravo glasa i pravo državljanstva, a s druge strane, Hrvati u BiH znaju tko je uvijek stajao uz njih, tko je dolazio i prolazio BiH, tko se bori za njihova prava”.*

Vrednovanje je vidljivo i u završnoj riječi Kolinde Grabar-Kitarović: „*Rijetko tko pristupa ovome ozbiljno i nudim vam rad i marljivost umjesto nerada. Nudim vam rast umjesto nazadovanja. Nudim vam srdačnost i daljnje kretanje među vama, a ne bahatost. A ponajviše, nudim vam zajedništvo. Nikad više mi ili oni, nego Hrvatska za sve. Hrvatska jednakih mogućnosti.”* Ovaj je primjer osobito zanimljiv jer se suprotstavljaju dvije pojave – najprije se ističe razlika između nje i protivnika (*rijetko tko* se odnosi na sve osim nje i njoj sličnih koji, prema njezinim riječima, ovome pristupaju ozbiljno, *rad i marljivost, rast, srdačnost i daljnje kretanje među vama* se suprotstavljaju karakteristikama pridodanim protukandidatima, a to su *nerad, nazadovanje, bahatost*), a zatim se inzistira na jednakosti, na novom poretku u kojem neće više biti podjela („*nikad više mi ili oni, nego Hrvatska za sve*”). Suprotstavlja se prvo lice jednine, *ja*, sa trećim licem množine, *oni*. *Oni* su negativno karakterizirani, dok ona samu sebe predstavlja kao pozitivan odmak od *njih*. Korištenjem zamjenice u prvom licu množine, *mi*, ona potiče narod da se poveže sa njom, glasa za nju i da zajedno stvore Hrvatsku bez podjela. Ovime se pokušava dati dojam prihvaćanja svih, koliko god različitih političkih i svjetonazorskih pitanja, obećaje se idilična budućnost, što se može povezati s elementom magičnosti novogovora.

U svom izlaganju koristi substantivizirane predikate čija je upotreba u novogovoru veoma česta, a primjer je vidljiv u rečenici „*radila sam na pitanjima koja su bitna za narod koji mora biti u središtu programa*”. Osim substantiviziranog predikata, ovdje je vidljivo i isticanje pojma *naroda*, što je također jedna od karakteristika novogovora.

Stilska obilježja ovog javnog nastupa karakterizira učestala upotreba pleonazama, što je vidljivo u sljedećim primjerima: „uz to sam, isto tako, pomaknula, odnosno maknula, Republiku Hrvatsku iz regiona u srednju Europu i na Mediteran”, u rečenici „mislim da je došlo vrijeme da se pomladi, da se zaposli mlade ljude”, kao i u primjeru „za mene osobno, život započinje od začeca do prirodne smrti”. U prvome od navedenih primjera (uz to sam, isto tako, pomaknula, odnosno maknula, Republiku Hrvatsku iz regiona u srednju Europu i na Mediteran”), možemo primjetiti korištenje pojma *region*, koji je srbizam hrvatskog pojma *regija*, a to joj protukandidat Milanović u jednom trenu i spočitava, govoreći: „*Kada se ovdje ljude plaši regionom, to je valjda neka srpska riječ za regiju.*”

Primjer u kojem se sinonimi nižu tri puta za redom, a odnose se na isto, dio je debate u kojem Kolinda Grabar-Kitarović govori kako bi se borila protiv korupcije: „*ono što sam do sad radila i što ću raditi je poticanje suradnje suradnje različitih tajnih službi na ovom prostoru kako bi se spriječio međunarodni kriminal i korupcija. Posebno ću inzistirati, isto tako, na tome da se mijenja zakonodavstvo u budućnosti kako bismo omogućili da službe rade, odnosno, koordinaciju između svih službi*”. Sve tri podcrtane sintagme ustvari se odnose na istu stvar – koordinaciju različitih službi.

Osim pleonazama, korištena je i hiperbola, „*kao vaša predsjednica, tijekom 5 godina prešla sam svaki pedalj ove države*” kojom se želi posebno istaknuti briga prema narodu, koja je toliko velika da je tadašnja predsjednica, prema svojoj tvrdnji, proputovala cijelu Republiku Hrvatsku kako bi se čim bolje upoznala s ljudima i njihovim problemima.

Korištenje jednog frazema, *voditi računa*, vidljivo je na više mjesta: „*ono o čemu treba voditi računa je da se kupi dodatna oprema - i za vojsku i za policiju, za nadzor granice*” te u primjeru „*a s druge strane, isto tako, kao predsjednica svih hrvatskih državljana, vodim računa da ne povrijedim ničije osjećaje*”. Značenje ovog frazema je, prema Menac i sur. (2003) „*imati u vidu koga, što, brinuti se za koga, za što, voditi brigu o kome, o čemu, obraćati pozornost na koga, na što*. Uporabom ovog frazema, Kolinda Grabar-Kitarović govori o čemu se treba voditi briga – u prvom primjeru to je kupnja dodatne opreme, a u drugom je briga o tuđim osjećajima.

6.1.2. Elementi novogovora u javnom izlaganju Zorana Milanovića u hrvatskoj predsjedničkoj debati

Zoran Milanović rođen je 1966. godine, hrvatski je političar i pravnik. Obnaša ulogu predsjednika Republike Hrvatske (od veljače 2020. godine). Prije toga je bio predsjednik Vlade Republike Hrvatske (2011.-2016.), a od 2007. do 2016. bio je i predsjednik Socijaldemokratske partije. Član je lijevo orijentirane Socijaldemokratske partije Hrvatske, stoga je odabran kao predstavnik ljevice za potrebe ovog diplomskog rada.

Zoran Milanović, kao i Kolinda Grabar-Kitarović, svoje uvodno predstavljanje započinje pozdravom *dobro večer*, a prethodno je objašnjeno kako je taj pozdrav iz srpskog jezika, dok je u hrvatskome jeziku jedini ispravan oblik *dobra večer*³.

U sljedećem je primjeru vidljivo korištenje elementa suprotnog novogovoru. Naime, kada su mu novinari postavili pitanje kako bi se borio protiv korupcije, on koristi elemente koji se u novogovoru ne bi koristili, on razotkriva magičnost, lažnu stvarnost koja ne služi prijenosu informacija, razotkriva eufemizirane sintagme kojima se ublažava pravo stanje stvari: „Korupcija je blaga građanska riječ kojom nas se sve sedira da je ne bismo nazvali onim što ona jest, a to je lopovluk, to je otimačina, to je pohlepa za tuđim...”. Da je ovdje riječ o elementu novogovora, *korupcija* bi bila eufemizirana, ne bi se koristile još oštrije sintagme da se opiše na što se točno misli. Nastavak te rečenice aludira na to da on za korupciju krivi svoje protivnike, pa bi se moglo govoriti o vrednovanju, u kojem sebi i svojoj stranci daje vrijednost i odvaja se od korumpiranih protivnika: „...i mi znamo gdje ona stanuje. Od grada u kojem živim do vrlo jasno prepoznatljivih državnih razina”. Ovdje je vidljiva i slikovitost, koja se koristi kako bi svi dobro shvatili poruku.

Vrednovanje je vidljivo i u sljedećim primjerima: „Dok su drugi išli Orbanu u Budimpeštu i Vučiću u Beograd, ja sam razgovarao s Angelom Merkel, koja je, naravno, htjela da se u Hrvatskoj zadrži 100 000 ljudi. Mi nismo, nego smo ih elegantno i civilizirano transportirali”. Iz ovih je primjera jasno vidljiva negativna konotacija kojom se obilježavaju *drugi*, čije se postignuće umanjuje, i pozitivna konotacija pridodana *nama*, koji se znamo civilizirano ponašati i imamo određena

³ Govornici hrvatskoga jezika imaju problema s određivanjem roda imenice *večer*.

postignuća. Vrijednost se daje i državljanima BiH („*Tamo žive naši ljudi, naši državljani, to je kompleksan odnos.*”)

Ritualnost je prisutna u posebnom isticanju broja važnih događaja na kojima je Zoran Milanović sudjelovao; „*Bio sam na preko 30 sastanaka EU vijeća, imam ogromno iskustvo u tome*”, „*bio sam, niz puta, na najvećim sastancima u EU, bio sam gost u rezidencijama lidera zapadne, sjeverne Europe, Skandinavije*”. Ovim nabrojanjem želi istaknuti svoje prethodno iskustvo, njime se istaknuti od protukandidata. Također, u ovom je primjeru vidljivo korištenje riječi *lider*, koja potječe iz engleskog jezika u kojem označuje *vođu*.

Od stilskih obilježja novogovora, primjećuju se nabrojanja („*Naravno da bih u svakom trenutku 2015., a imam to iskustvo; veliko iskustvo, reagirao da je bilo što ugroženo u Hrvatskoj.*”) kojima Zoran Milanović ističe svoju važnost, pa i u ovom slučaju možemo govoriti o elementu ritualnosti, stvaranju mita o sebi.

Osim nabrojanja, u njegovom su izlaganju prisutne i metafore („*500 000 ljudi je prošlo, a da nijedna taraba u Hrvatskoj nije nakrivljena, a kamoli srušena. Nijedan euro nestao...*”). Tarabe koje nisu nakrivljene mogle bi se svrstati u područje seoske frazeologije, dok *nijedan nestali euro* spada pod preuveličavanje.

Nižu se i sinonimi, što dovodi do pojave pleonazama („*Međutim, odgovoriti u minuti – politika u BiH, nakon 30 godina sapletanja, prepletanja, pa to je uvreda prema BiH i Hrvatima u BiH*”). Pleonazam je vidljiv i u sljedećem primjeru, u kojem se nizanjem istoznačnih fraza želi posebno istaknuti pojava demografskog pada: „*Sve te države su doživjele nakon ulaska u EU ozbiljan demografski pad, odnosno manjak stanovništva*”.

Upotreba frazema vidljiva je u primjeru „*sve to sam spreman, i pun strasti staviti Hrvatskoj na raspolaganje*” u kojem je korišten frazem *staviti <sebe> na raspolaganje* u svom kanonskom obliku. Značenje tog frazema je, prema Menac i sur. (2003) „ponuditi/nuditi uslugu *komu*, ponuditi/nuditi na korištenje *komu što*, dati/davati *komu što* na upotrebu”. Vidljivo je da se ovdje personificira pojam Hrvatske, dok sam sebe depersonificira, predstavljajući se kao stvar koju daje Hrvatskoj na korištenje.

Sljedeći primjer je korištenje frazema kojemu je porijeklo iz engleskog jezika, a značenje se odnosi na popis pravila koja vrijede na određenom području: „*Vladavina prava. Law of the land. Zakon*”

zemlje. Koji je HDZ donio". Ovim se frazemom kritizira vladavina HDZ-a, zakoni koji su bili doneseni za vrijeme njihova mandata. Ironično poistovjećuje vladavinu prava s vladavinom HDZ-a.

Sljedeći primjer frazema je *pravo na izbor*, koji u kanonskom obliku glasi *imati pravo <na što>*, a čije je značenje, prema Menac i sur. (2003) „*imati moralnu ili pravnu podlogu za što*". Zoran Milanović ovaj frazem koristi kada govori o pobačaju, „*To je pravo na izbor. Uređeno je '77. godine u socijalističkom mraku.*” Vidljivo je da, osim frazema, koristi i sintagmu *socijalistički mrak* koja se nije smjela koristiti u vrijeme socijalizma i koja nije nimalo u duhu novogovora. Korištenjem ove sintagme želi reći da je i taj socijalistički mrak bio „*svijetliji*” od pogleda na abortus kakvog zagovara desnica.

6.2. Analiza elemenata novogovora u poljskoj predsjedničkoj debati

6.2.1. Andrzej Duda

Andrzej Duda poljski je političar, rođen 1972. godine. Aktualni je predsjednik Republike Poljske, od 2015. godine. Prije toga, bio je član Poljskog parlamenta (2011.-2014.) te zastupnik u Europskom parlamentu (2014.-2015.). Član je desno orijentirane stranke *Prawo i Sprawiedliwość* (hrv. *Pravo i pravda*).

U obraćanju Andrzeja Duda može se primjetiti nekoliko elemenata karakterističnih za novogovor. Jedan od tih elemenata je ritualnost, dobro vidljiva u sljedećem primjeru: „*Współpraca w ramach Unii Europejskiej jest bardzo ważna, dziś mamy bardzo dobrą współpracę transatlantycką. Mamy świetne relacje ze Stanami Zjednoczonymi, wielokrotne moje spotkania z panem prezydentem Donaldem Trumpem. Jeździmy dzisiaj do Stanów Zjednoczonych bez wiz, więc to pokazuje, że to relacje są bardzo dobre.*” („*Suradnja unutar Europske unije je veoma važna, danas imamo veoma dobru transatlantsku suradnju. Imamo odličan odnos sa Sjedinjenim Državama, mnogo sam se puta sastajao sa predsjednikom Donaldom Trumpom. Danas putujemo u Sjedinjene Države bez viza, što pokazuje da je to veoma dobar odnos.*”). U ovom se primjeru može primjetiti isticanje brojnih susreta s predsjednikom jedne toliko velike gospodarske sile kao što je SAD. Osim ritualnosti, vidimo da je Andrzeju Dudi bitno da naglasi te dobre odnose za koje je on zaslužan, pa u tri rečenice, preformulirano, ustvari govori istu činjenicu – da su odnosi sa SAD-om veoma dobri.

Sljedeći primjer u kojem je vidljivo obilježje ritualnosti je naglašavanje svega učinjenog *u proteklih 5 godina*, kada je on bio predsjednik, kao u rečenici „*...ostatnie lata to był okres bardzo dynamicznego rozwoju Polski, to był okres, w którym w Polsce wiele dobrego się działo i bardzo wielu ludzi skorzystało na tym rozwoju gospodarczym, który mieliśmy przez ostatnie 5 lat*” („*...protekle su godine bile razdoblje vrlo dinamičnog razvoja Poljske, bilo je to razdoblje u kojem su se dogodile mnoge dobre stvari u Poljskoj i veoma je mnogo ljudi imalo koristi od tog gospodarskog razvoja, koji smo imali u proteklih 5 godina*”). Podcrtani dijelovi jasno pokazuju njegovo isticanje dobrih stvari koje su se dogodile za vrijeme njegove vlasti – dinamičan razvoj, općenito mnogo dobrih stvari, gospodarski razvoj od kojeg je mnogo ljudi imalo koristi.

Elementi vrednovanja vidljivi su u rečenicama poput „*Jesteśmy coraz mocniejsi. Będziemy wypełnić suwerenność energetyczną, niedługo. Dzisiaj mamy świetne relacje ze Stanami Zjednoczonymi i wojnach amerykańskich które gwarantują nasze bezpieczeństwo*”. Prijevod bi glasio, „*Mi smo sve jači. Uskoro ćemo ostvariti energetsku neovisnost. Danas imamo odlične odnose sa Sjedinjenim Državama i američkim ratovima, koji garantiraju našu sigurnost*”. Korištenjem prvog lica množine ističu se zajednički uspjesi, naglašava se zajednička snaga. Pitanje koje se postavlja je, kakve veze imaju američki ratovi? Možda Duda ovime aludira da je Poljska sigurna od američkih napada ili da je američka vojna sila spremna pomoći Poljskoj u slučaju rata.

U svom izlaganju koristi i frazeme; „*Ja jestem optymistą, wierzę to, że to, że to właśnie nasze współdziałanie pozwoli nam przetrwać i pozwoli nam z powrotem wyjść na prostą i piąć się w górę.*” („*Ja sam optimist, vjerujem da će nam upravo naša suradnja omogućiti preživljavanje i omogućiti nam da dođemo sebi i napredujemo*”). U frazeološkom riječniku, *wyjść na prostą* ima značenje *prevladavanja poteškoća, nevolja i problema*. Hrvatski bi prijevod stoga mogao biti ili *doći sebi* ili *vratiti se na pravi put*. Internetska enciklopedija, *edupedia.pl*, daje sljedeće značenje frazema *piąć się w górę*: „*awansować, robić karierę*” („*napredovati, stvarati karijeru*”). Kao što je vidljivo iz prijevoda, u hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalent ovom frazemu, pa je umjesto njega korišten glagol *napredovati*, a mogao bi se koristiti i glagol *uspinjati se*.

Na samom kraju debate, svoju završnu riječ završava sloganom *przyszłość przed nami (budućnost pred nama)*. Ovakvi kratki i jasni slogani često su korišteni u novogovoru, a preporučaju ih i suvremeni stručnjaci za javne nastupe.

6.2.2. Robert Biedroń

Robert Biedroń, rođen 1972., poljski je političar, bivši gradonačelnik Słupska (2014.-2018.) te član Europskog parlamenta od 2019. godine. Bio je i član Europskog vijeća. Jedan je od predstavnika ljevice na poljskoj političkoj sceni, kao utemeljitelj političke stranke *Wiosna* (hrv. *Proljeće*).

Robert Biedroń u svom izlaganju koristi različita stilska izražajna sredstva, među kojima su i metafore i frazemi. Jedan od primjera metafore je rečenica: „*Kwestia polityki zagranicznej:*

musimy przede wszystkim budować mosty, a nie mury". Prijevod ove rečenice glasio bi „*Pitanje vanjske politike: prije svega, moramo graditi mostove, a ne zidove*". Frazom *graditi mostove, a ne zidove*, Biedroń želi istaknuti važnost dobrih odnosa sa ostalim državama, naglašava da se Poljska ne smije izolirati. U ovom je primjeru vidljivo i obilježje antikomunikacije, naime, njegovo je mišljenje izrečeno u obliku naredbe, nečega što se *mora* učiniti, ne traži se povratna informacija.

Primjer korištenja frazema je rečenica „*Powinniśmy wzmocnić naszą obecność w NATO i Unii Europejskiej, powinniśmy doprowadzić do tego, że w końcu Polska wstanie z kolan tak jak zapowiadał oto PiS*” (*Trebali bismo povećati svoju nazočnost u NATO-u i Europskoj uniji, trebali bismo Poljsku dovesti do toga da se konačno dignu s koljena, kao što je PiS ovdje najavio*). Ovdje se aludira na naslovnicu tjednika *W Sieci*, objavljenog u listopadu 2015. godine, na kojoj je bila fotografija Andrzeja Duda u društvu tadašnjeg predsjednika SAD-a Baracka Obame i prve dame Michelle Obama. Naslov te fotografije bio je: *Polska wstaje z kolan. Prezydent Duda podbija świat (Poljska više nije na koljenima. Predsjednik Duda osvaja svijet.)*. Kłosińska i Rusinek (2019) navode da se ovaj frazem koristi kada se govori o vraćanju dostojanstva. Dostojanstvo je, u jeziku politike, povezano s gospodarstvom i kulturom države – bez gospodarskog potencijala i prihvatanja vlastite kulture nema ni dostojanstva države.

U njegovu je obraćanju zamjetna jasna kritika vladajućih. Vidljivo je to u primjerima u kojima govori o nošenju s epidemijom korona virusa: „*Szanowni państwo, ja chciałbym na wstępie podziękować się wszystkim państwom, że tak dzielnie i rozsądnie zachowujecie się w tym trudnym czasie. Szkoda, że rządzący, niestety, nas w tej sprawie zawiedli. Kwestia polityki zagranicznej: musimy przede wszystkim budować mosty, a nie mury. Szczególnie ze Wschodem, gdzie rządzący także, niestety, popsuli bardzo dużo*” („*Poštovani, htio bih vam najprije zahvaliti za vaše hrabro i razumno postupanje u ovim teškim vremenima. Šteta je što su nas vladajući, nažalost, u ovom slučaju iznevjerili. Pitanje vanjske politike: prije svega, moramo graditi mostove, a ne zidove. Posebice s Istokom, gdje su vladajući, također, mnogo toga uništiti*”). Iz ovih je primjera jasan njegov stav prema vladajućoj stranci i o njihovim postupcima, može se govoriti o elementu vrednovanja, iako se u ovom slučaju neprijatelj ne označuje zamjenicom *oni, njihovi, zli*, već se jasno imenuje na koga se misli.

U jeziku se služi elementima preuzetima iz ruskog jezika, u kojem se umjesto *państwo* koristi zamjenica u 2. licu množine – *Vi* (slično kao i u hrvatskom jeziku). Tako možemo primjetiti korištenje izraza *zachowujecie się* umjesto *zachowali się państwo*.

Sljedeći primjer kritike vlasti je rečenica „*Gdy pan prezydent z panem Macierewiczem bawią się z ołowianymi żołnierzami...*” („*Kada se gospodin predsjednik i gospodin Macierewicz igraju s olovnim vojnicima...*”). Jasno se umanjuje važnost postupaka predsjednika i Macierewicza, metaforom se želi poručiti da je njihov način vladanja ustvari sličan dječjoj igri. Daje i rješenje, kako bi pokazao da su njegove sposobnosti veće, a namjere ozbiljnije: „*My dzisiaj, zamiast pseudo armii Macierewicza, potrzebujemy armii pielęgniarek, które są dobrze wynagradzane*” („*Mi danas, umjesto Macierewiczeve pseudo vojske, trebamo vojsku dobro plaćenih bolničarki*”).

On sebe odvaja od vladajuće stranke u cijelom svom izlaganju, a jasno to ističe i u svojoj završnoj riječi koja će se ovdje navesti u cijelosti jer je puna elemenata novogovora: „*Szanowni państwo, znacie mnie. Jestem zwykłym chłopakiem z ulicy kolejowej w Krośnie. Przeszedłem długą drogę, żeby stanąć dzisiaj tutaj i zostać politykiem. Jestem w polityce dla zmiany, nie dlatego żeby trwać, nie dlatego żeby konserwować to co pozostawili wszyscy kandydaci. Tak. I macie państwo rację. Nie będę klękał przed biskupami jak oni wszyscy. Ale będę walczył o sprawy ważne dla Polek i Polaków tak jak kiedy byłem prezydentem Śląska. Będę walczył o likwidację śmieciówek. Będę walczył, nieustannie, o prawa kobiet. Będę walczył o dobry klimat. Będę walczył o godne płace i godne emerytury. Nie będę wiernym sługom swego pana, który będzie podpisywał wszystko tym długopisem. Będę podpisywał tylko te sprawy, które służyć będą Konstytucji, Polkom i Polakom. Nadszedł najwyższy czas na zmianę. Chciałbym razem z państwem, żebyśmy wspólnie, odzyskali Polskę.*”

Prijevod: „*Dame i gospodo, znate me. Ja sam samo običan dečko iz željezničke ulice u Krosnu. Prevalio sam dalek put da bih danas mogao stajati ovdje i postati političar. U politici sam radi promjena, ne da bih opstao, ne da bih očuvao ono što bi htjeli svi ostali kandidati. Da. I u pravu ste. Neću klečati pred biskupima kao svi oni. Nego ću se boriti za pitanja koja su važna za Poljakinje i Poljake kao što sam činio i kada sam bio gradonačelnik Śląska. Borit ću se za eliminaciju nepoštenih ugovora o radu. Borit ću se, neprestance, za prava žena. Borit ću se za dobru klimu. Borit ću se za pristojne plaće i pristojne mirovine. Neću biti vjerni sluga svoga gospodara, koji će sve potpisivati. Potpisivat ću samo ona pitanja koja će služiti Ustavu,*

Poljakinjama i Poljacima. Krajnje je vrijeme za promjenu. Želio bih zajedno s vama, zajednički, vratiti Poljsku."

Ovdje je također korišten element iz ruskog jezika, u kojem se koriste glagoli u 2. licu množine umjesto u 3. kada se govori o *państwu*.

U podcrtanim je primjerima vidljivo njegovo odvajanje od vladajućih, koje izrazito kritizira. Približava se narodu kroz isticanje svog "običnog" podrijetla, poistovjećuje se s njima, želi im se maksimalno približiti. Koristi glagol *walczyć* kojim se u novogovoru služi kada se aludira na vlastito junaštvo, a ovdje se njime označuje borba koju vodi protiv vladajuće stranke.

6.3. Usporedba elemenata novogovora u poljskoj i hrvatskoj predsjedničkoj debati

Analizom poljske i hrvatske predsjedničke debate utvrđeno je da su neki elementi novogovora prisutni i danas, no u nešto drugačijem obliku od onog koji je bio korišten za vrijeme totalitarnih režima.

Uspoređivane su dvije političke fronte u Hrvatskoj i Poljskoj – desnica i ljevica. Desnica je bila na vlasti za vrijeme predsjedničkih debata i u Poljskoj i u Hrvatskoj.

Analiza je pokazala da antikomunikacijsko obilježje novogovora više nema istu svrhu. Imperativi i „naredbe“ korišteni u ovim debatama bili su jedan od načina pridobivanja glasova javnosti, dok je u totalitarnim režimima stanje s naredbama bilo ozbiljnije i ozbiljnije se moralo shvaćati. Primjeri korištenja imperativa i naredbi su pozivanje javnosti da izađe na izbore i da glasuje, što se uvelike razlikuje od imperativa koji su se nametali javnosti za vrijeme totalitarnih režima. Također, primjeri naredbi su i pozivi na zajedničko obnavljanje države nakon ekonomske krize uzrokovane pandemijom korona virusa, što se može protumačiti kao jedan od načina stvaranja dojma zajedništva.

Sljedeći element kojim se stvarao dojam zajedništva je korištenje razgovornog stila.

Analiza je pokazala da se jednostavnim metaforama i primjerima iz seoskog ili prigradskog života govornici se žele približiti *običnom, malom* čovjeku. Iščitavajući literaturu i ostala istraživanja vezana uz ovu temu, očekivala sam da će u izlaganjima biti prisutno više internacionalizama i

anglizama, no to ipak nije bio slučaj. Kao da su govornici željeli maksimalno koristiti jezik blizak narodu. Svoje su želje iznosili na relativno skroman način, bez puno okolišanja i praznih formi. Ukoliko bi predsjednički kandidati koristili uzvišeni stil, znali bismo da je to s namjerom isticanja vlastitog obrazovanja i vlastitih znanja. Uzvišeni se stil u politici često koristi kako bi se prikrio vlastito neznanje, no to u ovim debatama nije bio slučaj. Politički kandidat koji se najviše koristio razgovornim stilom je Zoran Milanović, što je jasno vidljivo kada se sagleda cjelokupna transkripcija njegova javnog nastupa.

Očekivano, jezik totalitarnih režima i jezik današnjih političara se razlikuju.

Današnji govornici, iako se služe razgovornijim stilom, stilom koji je bliži javnosti, svedjedno (svjesno ili nesvjesno) koriste fraze i elemente preuzete iz prethodnih režima. U njihovim su izlaganjima obuhvaćeni prije navedeni elementi novogovora prema Głowińskom, no ipak dolazi do njihove modifikacije; kako u odabiru riječi, tako i u namjeri njihova korištenja.

Element semantičke inflacije koji se kroz definicije novogovora isticao kao najvažnije novogovorno sredstvo ovdje nije bio prisutan u velikoj mjeri. Razlog tome može se tražiti u činjenici da su predsjednički kandidati imali točno određeno vrijeme za odgovaranje na pitanja te se od njih očekivalo da odgovore izravno i konkretno, bez previše okolišanja.

6.3.1. Sličnosti u novogovoru između poljske i hrvatske predsjedničke debate

Sličnosti, koje je prije spomenuti Škiljan (2000) naveo kao moguće, pokazale su se i u ovim debatama. Vladajući su isticali pozitivne stvari koje su se dogodile/koje su napravili za vrijeme svog mandata. Isticali su period svoje vladavine kao vrijeme blagostanja i pozivali građane da im opet iskažu povjerenje, služeći se pritom elementima antikomunikacije.

Opozicija je kritizirala vladajuće. Suprotstavljali su im se, na sve su se načine ograđivali od njih i njihovih postupaka, što je i inače karakteristično za opoziciju. Ovdje je najviše bio prisutan element vrednovanja – radila se jasna distinkcija između *nas* i *vas*, jasno se aludiralo na koga se kritike odnose, umanjivale su se sve eventualne zasluge.

Česte su bile figure pleonazama i ponavljanja, njima se naglašavalo ono što jedni smatraju vrijednim pažnje, dok suprotni tabor to nije uočio. Pleonazmima i ponavljanjima su se također isticala vlastita postignuća.

Sličnosti između dvije debate su i prije spomenuti elementi – korištenje antikomunikacijskih obilježja da bi se potaknulo na glasovanje i na zajedničko djelovanje za dobrobit države te korištenje razgovornog stila, što se razlikuje od novogovornog načina izražavanja. Također, sličnost je i u prije spomenutoj ograničenoj upotrebi semantičke inflacije.

6.3.2. Razlike u novogovoru između poljske i hrvatske predsjedničke debate

Početna pretpostavka o sličnostima između jezika demokratskih država pokazala se točnom. Između ove dvije debate nisu se mogle zamijetiti značajnije razlike u elementima novogovora koje koriste hrvatski i poljski predsjednički kandidati.

Postavlja se pitanje je li jezik desnice formalniji od jezika ljevice, s obzirom da su im općeniti stavovi tradicionalniji. Također, postoje li razlike u izražavanju između poljske i hrvatske ljevice i desnice. U hrvatskim se primjerima vidi razlika, jezik Kolinde Grabar-Kitarović je formalniji od jezika kojim se služi Zoran Milanović, koji je općenito poznat po slikovitosti i razgovornom stilu kojim se služi u javnim nastupima. Tako su se kod njega mogla primijetiti kraćenja zadnjeg sloga u infinitivima glagola, korištenje više žargonizama, općenito kraćenje zadnjih slogova u riječi, dok se kod Grabar-Kitarović moglo primijetiti veće nastojanje poštivanja normi hrvatskog standardnog jezika.

Analizom poljske debate pokazale su se, očekivano, velike razlike između stavova desnice i ljevice, no sam stil izražavanja nema prevelikih razlikovnih obilježja prema kojima bi ih se jasno moglo odvojiti. Oba su se predsjednička kandidata služila stilom sličnijim onome koji koristi Kolinda Grabar Kitarović, ne koristeći toliko elemenata razgovornog stila kao Zoran Milanović.

7. Zaključak

U ovom se diplomskom radu dao teorijski okvir novogovora, navedena su njegova obilježja, usporedio se novogovor u poljskoj i hrvatskoj povijesti te se usporedio njegov odnos s jezikom politike. Slijedile su analize dviju predsjedničkih debata – poljske i hrvatske. Uspoređeni su elementi koje koristi desnica s elementima koje koristi lijeva. Ti su se elementi pokušali staviti u kontekst novogovora kakav je bio u totalitarnim društvima, pokušale su se odrediti njihove sličnosti i razlike.

Novi element izražavanja koji je bio prisutan kod političara u ovim debatama, a koji nije bio prisutan u novogovoru u vrijeme totalitarizma, je korištenje razgovornog stila kako bi se govornici što je više moguće približili publici. Ova je karakteristika bila prisutna kod sva četiri predsjednička kandidata čija su se javna izlaganja analizirala, što se pokazalo suprotnim od prvotnih očekivanja da će se predsjednički kandidati služiti internacionalizmima i uzvišenim stilom kako bi što je više moguće naglasili svoju obrazovanost i izdvojili se od ostalih kandidata. Kandidat u čijem se izlaganju moglo primjetiti najviše elemenata razgovornog stila je Zoran Milanović, dok su se Kolinda Grabar-Kitarović, Andrzej Duda i Robert Biedroń njima služili u nešto manjoj mjeri.

Nadalje, anikomunikacijsko sredstvo u ovim debatama nije bilo korišteno na isti način kao u totalitarnim režimima. U totalitarnim se režimima naredbama izricalo nešto što se *mora* napraviti, dok su u ovim debatama naredbe bile korištene kako bi se javnost potaknulo na glasovanje te kako bi se potaknulo zajedništvo, pozivajući ljude da svi zajedno rade na stvaranju bolje države.

Semantička inflacija, koja je isticana kao jedno od najvažnijih elemenata novogovora, u ovim debatama nije bila prisutna u tolikoj mjeri. Nije bila prisutna zbog vremenske ograničenosti kandidata i zbog izričitog zahtijevanja voditelja da na pitanja odgovaraju izravno, ne skrećući s teme.

Sljedeća razlika između prvotnog Orwellovog i današnjeg novogovora je njegova namjera. U totalitarnim režimima namjera je bila držanje masa u pokornosti, rijetko tko bi se usudio usprotstaviti režimu. U prošlosti se javnost podcijenjivalo, bila je pod represijom i kao takva bila primorana na prihvaćanje mnogo nelogičnosti. Danas bi to malo teže uspijevalo; živimo u demokratskom društvu te je razumljivo da prosvjedovanje protiv političara ne ugrožava život

građana. Stoga se postavlja pitanje koriste li političari novogovorne elemente svjesno ili nesvjesno. Jesu li oni dobro promišljeno retoričko sredstvo ili su toliko ušli u sferu javnog nastupa da ih političari automatizirano koriste. Naravno da na ovo pitanje ne postoji jednoznačan odgovor. Namjere političara se razlikuju i ne može ih se generalizirati. Zasigurno postoje političari koji ove elemente svjesno koriste, jednako kao što postoje i političari koji ih koriste nesvjesno. Jedno od glavnih obilježja jezika je da je on stabilan u prostoru i elastično stabilan u vremenu. Zbog svoje elastične stabilnosti u vremenu, neki su se elementi novogovora toliko uvukli u ostale funkcionalne jezične stilove da ih više ni ne percipiramo kao novogovorne pa dolazi do automatizacije njihova korištenja.

Na samom početku ovog diplomskog rada bile su navedene poljske i hrvatske definicije novogovora kroz povijest. Definicije su se razlikovale zbog političke situacije u državama i zbog reakcija javnosti na novogovor – u Poljskoj se novogovor za vrijeme totalitarizma analizirao i kritizirao, za razliku od Hrvatske u kojoj je češće bilo korištenje pritajenog domoljubnog stila. To kasnije dovodi do toga da ga jedna od hrvatskih definicija ne definira kao jezik totalitarnih režima, već ga poopćuje, govoreći o njemu kao o načinu izražavanja u kojem se riječima daju nova značenja. Ove povijesne razlike u definiranju nisu utjecale na njegovo današnje korištenje. Analiza predsjedničkih debata pokazala je da danas nema značajnijih razlika u korištenju elemenata novogovora između ove dvije države. Činjenica da je analiza pokazala da između ovih dviju država ne postoje značajnije razlike u izražavanju u skladu je s početnom pretpostavkom. Početna je pretpostavka bila da će zbog globalizacije i relativne usklađenosti promjena u demokratskim državama na svjetskoj razini i jezične promjene u ove dvije države biti na istoj razini.

Novogovor više nije jezik-dogma, ne prihvaća ga se automatski (barem ga se ne bi trebalo), izjave političara se propitkuju i analiziraju. Oni nerijetko upotrebljavaju velike riječi i prazne fraze, mediji ih citiraju jer često ni sami ne razumiju koje bi točno značenje trebalo biti pa parafrazom ne žele izgubiti na značenju, a mi, javnost, te fraze usvojimo i dalje koristimo. I tako se zatvara krug. Zato je kritičko promišljanje o onome što čujemo od izrazite važnosti: raskrinkivanje *fasade* novogovora i shvaćanje onoga što se iza nje krije.

8. Literatura

1. Anić, Vladimir (2003). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber
2. Badurina, Lada (2004). Slojevi javnog diskursa – Obdobja 22. Dostupno na: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/22-Badurina.pdf> (pristupljeno: studeni 2020.)
3. Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr> (pristupljeno: prosinac 2020.)
4. Bešker, Inoslav (1996). Vježbanjem do majstorstva izraza. *Ricchiardi, S. i Malović, S. (ur.) Uvod u novinarstvo*. Zagreb: Izvori, 155-164.
5. Cichońska, Maria (2009). Kakva vremena – takvi jezici. Ili: Jesmo li se riješili novogovora? *Jezična politika i jezična stvarnost*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL. 415-422.
6. Cichońska, Maria, Kuna, Branko (2011). Lata osiemdziesiąte w nowomowie chorwackiej i polskiej. *Chorwacja lat osiemdziesiątych XX wieku. Kultura, język, literatura*. Katowice: Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo GNOME. 99-114.
7. Czerwiński, Maciej (2012). Nowomowa po jugosłowiańsku. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, (47), 137-159.
8. Czerwiński, Maciej (2012). Socjalistyczny w formie, narodowy w treści. *Chorwacka odmiana komunistycznej nowomowy w czasie tzw. chorwackiej wiosny*, 77-98.

9. Encyklopedia internetowa. <http://www.edupedia.pl/> (pristupljeno: ožujak 2021.)
10. Fink, Željka (1997). Frazeološke igre u reklamama ili misli li četkica za zube svojom glavom? *Tekst i diskurs*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 325-330.
11. Fink-Arsovski, Željka (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF Press
12. Gazdić-Alerić, Tamara (2009). The Phraseology of the Croatian Political Substyle. *Südslavistik Online*. Dostupno na: <http://www.suedslavistik-online.de/01/gazdic-aleric.pdf> (pristupljeno: studeni 2020.)
13. Głowiński, Maciej (2009). *Nowomowa i ciągi dalsze*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych
14. Hrdlička, Miroslav (2013). Novogovor nakon pada totalitarnih sustava. Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata, 117-127.
15. Kišiček, Gabrijela (2013). The Political Discourse on Croatia's EU Accession: A Rhetorical Analysis of the Presentation of the European Union among Supporters and opponents of the EU. *what do we know about the world?*, 181. – 201
16. Kłosińska, Katarzyna, & Rusinek, Michał (2019). *Dobra zmiana, czyli jak się rządzi światem za pomocą słów*. Kraków: Wydawnictwo Znak.

17. Kovačević, Barbara (2012). *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb
18. Kovačević, Marina i Badurina, Lada (2000). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
19. Kryžan-Stanojević, Barbara (2010). Eurogovor – novogovor današnjice. *Zbornik radova VIII. Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci
20. Matešić, Josip (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga
21. Menac, Antica (1994). Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika. *Filologija*, (22-23), 161-168.
22. Menac, Antica, Fink-Arsovski, Željka i Venturin, Radomir (2003). *Hrvatski frazeološki rječnik*.
23. Menac, Antica (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra
24. Mihaljević, Milica i Kovačević, Barbara (2006). Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, Vol. 53 No. 1 Veljača. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/16627> (pristupljeno: studeni 2020.)

25. Moguš, Milan i Pintarić, Neda (2002). *Poljsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
26. Nora, Pierre, i Kritzman, Lawrence D. (1996). *Realms of memory: Conflicts and divisions*. Trans. Arthur Goldhammer. New York: Columbia University Press.
27. Opačić, Nives (2004). Hrvatski novogovor u elektroničkim medijima. *Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci. 391-400.
28. Orwell, George (1948). 1984. Zagreb: Školska knjiga
29. Ożóg, Kazimierz (2007). O języku współczesnej polityki – Polityka i Społeczeństwo 4/2007. Dostupno na: http://www.politologia.univ.rzeszow.pl/uploadUC/PiS/nr%204/artykuly/Kazimierz_Ozog.pdf (pristupljeno: studeni 2020.)
30. Pintarić, Neda (2002). *Pragmemi u komunikaciji*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: FF Press
31. <https://www.predsjednik.hr/> (pristupljeno: ožujak 2021.)
32. PWN. (2018). *Słownik frazeologiczny*. Warszawa: PWN
33. Sekulić, Duško (2016). Ljevica i desnica u Hrvatskoj. Vrijednosti u hrvatskom društvu, 137-168.

34. Sesar, Dubravka, Vidović Bolt, Ivana (2011). O novogovoru u hrvatskom ruhu. *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Zagreb: FF Press. 237-249.
35. Škiljan, Dubravko (2000). *Javni jezik*. Zagreb: Biblioteka Electa
36. Van Dijk, Teun A. (2008). Critical Discourse Analysis. *The Handbook of Discourse Analysis* (ur. D. Tannen, H. E. Hamilton and D. Schiffrin). Malden: Blackwell Publishers, 352–364.
37. Vidović Bolt, Ivana (2011). Vole li predsjednički kandidati frazeme? *Inovacije u slavenskim jezicima*. Zagreb: Srednja Europa. 57-64.
38. Vidović Bolt, Ivana i sur. (2017). *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Zagreb: Školska knjiga, d.d.

9. Prilozi:

9.1. Prilog 1

Predsjednički izbori 2019. - sučeljavanje kandidata na HTV-u - 17.12.2019.

https://www.youtube.com/watch?v=Omm6pbDAPk0&ab_channel=Hrvatskaradiotelevizija

Uvodno predstavljanje:

Kolinda Grabar-Kitarović: Dobro večer svim gledateljima i svim protukandidatima. Pet godina bila sam vaš glas, vaša predsjednica. Ostvarila sam ono što sam obećala, podigla sam rejting Hrvatske na najvišu moguću razinu do sada. Radila sam na pitanjima koja su bitna za narod koji mora biti u središtu programa, u Hrvatskoj vlast po Ustavu proizlazi i pripada narodu, bila sam među ljudima, slušala Vaše probleme i temeljem toga je nastao i program koji Vam nudim večeras i u ovoj predizbornoj kampanji i tražim Vaše povjerenje. Usto sam, isto tako, pomaknula, odnosno maknula, Republiku Hrvatsku iz regiona u srednju Europu i na Mediteran, tamo gdje pripada, kroz inicijativu tri mora, koja mora poboljšati život svih državljana. Nametnula sam pitanje demografije, ne samo u Hrvatskoj, nego i u Europskoj uniji. Bila sam prva hrvatska diplomatkinja i učinila jako puno na gospodskom predstavljanju.

Zoran Milanović: Dobro večer. Cijeli život smatrao sam da je politika posao pun sadržaja i smisla i to mislim i danas. Natječem se u ovoj važnoj utakmici za predsjednika Hrvatske Republike zato što vjerujem da imam što ponuditi i želim da zemlja bude sretnija, bolja, otvorenija, znatiželjnija, slobodnija. Imam veliko političko iskustvo, možda najveće od svih aktivnih političara u Hrvatskoj, i politiku ne smatram sramotnim, nego časnim poslom. Ako se časno radi. Imam veliko znanje. Sve to sam spreman, i pun strasti staviti Hrvatskoj na raspolaganje. Na građanima je da odluče. Hvala.

1. Krug pitanja: Kako biste se borili protiv korupcije?

Kolinda Grabar-Kitarović: Dakle, kada govorimo o ustavnim ovlastima predsjednika, tj. predsjednice, one su propisane Ustavom i one su u okviru tajnih službi, tj. obavještajnih službi kojima se može djelovati. Ono što sam do sad radila i što ću raditi je poticanje suradnje različitih tajnih službi na ovom prostoru kako bi se spriječio međunarodni kriminal i korupcija. Posebno ću inzistirati, isto tako, na tome da se mijenja zakonodavstvo u budućnosti kako bismo omogućili da službe rade, odnosno, koordinaciju između svih službi i tri poluga vlasti u koje se ne možemo miješati; naša izvršna vlast u pravosudnu. Međutim, ono što je meni problem, ja se već godinama borim s korupcijom u samim službama - i u SOA-i i u VSOA-i i u drugim službama i mislim da je došlo vrijeme da se pomladi, da se zaposli mlade ljude, koji nisu korumpirani i koji će raditi profesionalno.

Zoran Milanović: Svjestan u potpunosti ograničenja onoga što može učiniti premijer - a ona postoje, pa tek onda svjestan onoga što ne može učiniti predsjednik, želim s vama razgovarati kao s odraslim ljudima. Jer kad bajke pričate djeci, to je dobro za njihov emocionalni razvoj, ali kada formiranoj osobi donesete zbirku bajki, ona se uvrijedi. Prema tome - izravno. Predsjednik može predložiti predsjednika Vrhovnog suda - vrlo važnu dužnost, i tu treba inzistirati na nepokolebljivoj i nepotkupljivoj osobi. To je prvi signal. Drugo, od onoga što može: može primjerom, družeći se, slikajući se, mada, na fotografiju vam može upast svatko, s ljudima koje bira i pazi s kim se druži, odaslati, hm, to se zove poruka - ja to zovem signalima. Korupcija je blaga građanska riječ kojom nas se sve sedira da je ne bismo nazvali onim što ona jest, a to je lopovluk, to je otimačina, to je pohlepa za tuđim i mi znamo gdje ona stanuje. Od grada u kojem živim do vrlo jasno prepoznatljivih državnih razina.

Replike:

Kolinda Grabar-Kitarović: Da, ovdje večeras govorimo o borbi protiv korupcije u ovlastima predsjednika Republike. Dakle, sva druga obećanja su, jednostavno, zavaravanje naroda. Gospodine Juričan, Vaša su izlaganja vrlo zanimljiva, međutim, ne vidim kako će ona u ovom trenutku pomoći Hrvatskoj. Ovdje ima i ljudi koji govore o tome kako žele da Hrvatska bude prosperitetnija, sretnija, bolja, i tako dalje, a kad su imali izvršne ovlasti, nisu to mogli ostvariti. I još, na koncu, svatko je nevin dok mu se pravomoćnim postupkom ne dokaže krivnja.

2. krug pitanja: Treba li zbog migrantske krize na granicu postaviti vojsku?

Kolinda Grabar-Kitarović: Naravno, nakon onog totalnog kaosa koji smo imali 2015. - 2016. godine kad su se samo propuštali migranti za koje sada vidimo da ih se više od polovice vraća jer nisu pravi azilanti, predložila sam upravo to: da vojska pomaže policiji. I tada smo, 2016. godine, omogućili promjene zakona koje sada već predviđaju da vojska dođe u pomoć policiji u nadzoru hrvatske granice. No, o tome u konačnici odlučuje policija, koja osigurava granicu, njihova je procjena da to trenutno nije potrebno. Oni uspješno štite granicu, ne samo granicu Hrvatske, nego i najdužu granicu Europske unije, za što je konačno i iz Europske unije, gospođa Merkel počela iskazivati zahvalnost. Prema tome, ono o čemu treba voditi računa je da se kupi dodatna oprema - i za vojsku i za policiju, za nadzor granice. I naravno, nemojmo zaboraviti ljude u Hrvatskoj koji žive na područjima kojima prolaze ilegalni migranti.

Zoran Milanović: Nazivati operaciju hrvatske države iz jeseni 2015. godine kaosom može samo um koji je navikao na represiju i koji na život, politiku i ljudska bića gleda kroz optiku represije. Naravno da bih u svakom trenutku 2015., a imam to iskustvo; veliko iskustvo, reagirao da je bilo što ugroženo u Hrvatskoj. 500 000 ljudi je prošlo, a da nijedna taraba u Hrvatskoj nije nakrivljena, a kamoli srušena. Nijedan euro nestao, a sve to zato jer smo htjeli biti ljudi, ali isto tako i lukavi u zaštiti nacionalnih interesa i uvijek je postojao plan B. Dok su drugi išli Orbanu u Budimpeštu i Vučiću u Beograd, ja sam razgovarao s Angelom Merkel, koja je naravno htjela da se u Hrvatskoj zadrži 100 000 ljudi. Mi nismo, nego smo ih elegantno i civilizirano transportirali, to je ružna riječ, na sjever. To je bilo tada. Danas policiji treba pomoći, a trgovcima mržnjom i netrpeljivošću i predrasudama poručujem da u Hrvatskoj u kojoj ću ja biti predsjednik, to neće proći.

Replike:

Kolinda Grabar-Kitarović: Naravno da moramo biti suosjećajni prema onim pravim azilantima, a to treba raditi tako da se otklanjaju uzroci njihovih migracija na samom početku. Međutim, postoje razlike između azilanata i ilegalnih migranata. Legalni prijelazi Republike Hrvatske otvoreni su za svakoga tko hoće zatražiti azil. Međutim, puno njih hoće prijeći ilegalno. Naša policija tu radi

sjajan posao, ja ne dopuštam da se njih vrijeđa. A ono što je Hrvatsku uništilo u Njemačkoj bio je Lex Perković.

Zoran Milanović: Ja ne znam je li itko razmišljao o tome što bi vojska radila na granici. I koje vojne postrojbe bi bile na granici. Jer, podsjetit ću, vojska je tu da štiti hrvatski teritorij, građane i imovinu, vojska je ubojna sila, osim ako nije zadužena za katastrofe gdje pomaže ljudima. Na granici, dakle, želim da se to osvijesti. Što bi vojska radila? I drugo, lako je biti internacionalist i suverenist u isto vrijeme. Politika hrvatske vlade je bila potpuno suvremena. Merkel je htjela da mi zadržimo 100 000 ljudi u Hrvatskoj.

3. Krug pitanja: Hrvatska, kao članica NATO-a, mora dostići 2% izdvajanja iz proračuna za obranu. Treba li Hrvatskoj eskadrila borbenih zrakoplova?

Kolinda Grabar-Kitarović: Hrvatska će dostići 2% izdvajanja proračuna za obranu, ne zato što NATO traži, nego zato što je to naša obaveza prema našem narodu i prema Hrvatskoj. Dakle, prije svega, moramo se uzdati u sebe i u svoje oružane snage u koje ćemo nastaviti ulagati. Između ostalog tu su, tu je i višenamjenski borbeni zrakoplov kojeg, za koje se, za čiju se kupovinu odluka odgađala, nažalost, u prethodnim vladama, godinama i godinama i to nas je dovelo u vremenski škripac i smanjilo manevarski prostor, a da ne velim o korupciji koja postoji upravo u popravku ovih MIG-ova od kojih sad četiri ne mogu ni poletjeti. Ali, osim višenamjenskih borbenih zrakoplova, proces je trenutno u tijeku, treba opremiti i druge grane hrvatske vojske, dakle i kopnenu vojsku. Druge dijelove zrakoplovstva, znači helikopterima i ostalim vozilima. I naravno, ratnu mornaricu.

Zoran Milanović: Bio sam u NATO-u 1996. godine kao prvi hrvatski diplomat. Radio, borio se za hrvatske interese koliko sam mogao, ograničeno. Tih 2% je preporuka, to nije obaveza, i na zemlji je da odluči, i to samo na zemlji, kol'ko će u kojem trenutku trošiti na obranu. Nama treba brodovlje jer mi smo pomorska zemlja, to je stvar prestiža. I nama trebaju zrakoplovi, da, i ovi iz Ukrajine koji su obnovljeni, remontirani, i koji su dočekali predsjednicu RH na povratku s nogometnom reprezentacijom, koji lete, o čemu je neki dan, koje li sramote, govorio legenda hrvatskog zrakoplovstva, pilot Ivan Selak. Točno opisao koliko zrakoplova leti, i šta je istina. Prema tome,

tražiti od DORH-a, nekoliko puta, od strane predsjednika republike, da provodi istrage protiv tih ljudi, to se zove opasan signal i to se zove zlouporaba ovlasti. To kao predsjednik, ne da neću raditi, nego ću svim silama obeshrabrivati i ponašati se upravo suprotno.

4. Krug pitanja: Treba li Hrvatska blokirati Srbiji ulazak u Europsku uniju dok se ne riješi pitanje nestalih osoba?

Zoran Milanović: Vaše pitanje je bilo treba li Hrvatska blokirati Srbiji ulazak u Europsku uniju. Pitanje je vrlo pojednostavljeno, a odgovor je: ne. U datim okolnostima, ne. Međutim, Hrvatska o tome može odlučivati. Francuskoj i Njemačkoj svaka čast. Bio sam na preko 30 sastanaka EU vijeća, imam ogromno iskustvo u tome, gledao sam. Nisam toliko spletkario po stranačkim linijama, poznam jako puno ljudi. Međutim, pitanje je imamo li mi interesa to napraviti. Kada se ovdje ljude plaši regionom, to je valjda neka srpska riječ za regiju. To bi, kao, bilo normalno. E, s tim regionom, sa članicama bivše Jugoslavije, mi imamo u robnoj razmjeni, 30% izvoza ide tam. Više pojedinačno nego u Italiju, nego u Njemačku. A gdje su tek Amerika, Rusija, sve je to zapostavljeno u 30 godina vlasti HDZ-a. Prema tome, naši interesi nisu takvi da bismo bilo kome prijetili i ja ću se tome protiviti. Nazivanje tih ljudi regionom, kao kolektiviteta, vrijeđate ih. Jedno je beogradska čaršija, jedno je Vučić, drugo je Srbija.

Kolinda Grabar-Kitarović: Prije svega, želim pozdraviti, ono što je rekao gospodin Babić, mi bismo večeras trebali razgovarati o tome kako osigurati egzistenciju hrvatskim državljanima, a posebno mladima koji nam odlaze iz Hrvatske. Međutim, kada je riječ o budućem mogućem članstvu Srbije u EU, Hrvatska će apsolutno inzistirati na ispunjenju svih kriterija. I mi smo i h trebali ispuniti, nije to lako, međutim to se mora. Ne samo zbog Europske unije i zbog nas, nego i zbog same Srbije, da se konačno suoči sa svojom prošlošću, da se ne vraća na Drugi svjetski rat, nego i da proživi katarzu onoga što su napravili u Hrvatskoj i drugim susjednim državama. Dakle, apsolutno ću inzistirati na pronalasku nestalih prije nego što Srbija uđe u Europsku uniju. Kad je riječ o regionu, to nije riječ koju sam ja izmislila, ta je riječ postojala prije mene, izmislili su je prethodni predsjednici, i predsjednici vlada. Ja želim Hrvatsku u srednjoj Europi i na Mediteranu.

5. Krug pitanja: Kakvu politiku Hrvatska treba voditi prema Bosni i Hercegovini?

Zoran Milanović: Prethodno pitanje je bilo: Srbija – blokada, da ili ne? Kompleksno pitanje, možda ga se u minuti ne može zapakirati. Međutim, odgovoriti u minuti – politika u BiH, nakon 30 godina sapletanja, prepletanja, pa to je uvreda prema BiH i Hrvatima u BiH. ja mogu reći što sam radio kao premijer, puno, financijski, na transparentnosti. Kada je gorilo, kada je gorilo doslovno, išao sam u Mostar. U veljači 2014. godine. Javno sam govorio o nekim problemima, o problemima izbornog zakona. Prvi! Ali svesti jednu zemlju na minutu, pa toga nije dostojna nijedna država, pa ni BiH. Tamo žive naši ljudi, naši državljani, to je kompleksan odnos. Nikada tamo nisam išao po glasove, po novac, kao HDZ-ovci. Nemam stida to raditi ni sada. Ali znaju da sam tu za njih i da ću biti za njih, ali isto tako i za jedinstvenu BiH jer to je ipak susjedna država, druga država, tamo živi pola miliona Hrvata, i nažalost, ulaskom u EU, mnogi odlaze.

Kolinda Grabar-Kitarović: Gospodine Babiću, mislim da ste to rekli u najboljoj namjeri, ali ja bih Vas ipak ispravila – Hrvati u BiH nisu dijaspora, nego autohtoni narod. BiH je druga domovina hrvatskoga naroda. Ono što želim prema BiH jest politika dobrosusjedstva, politika kojom podržavamo teritorijalnu cjelovitost i suverenitet BiH, ali i beskompromisno se borimo za prava hrvatskoga naroda koji mora imati jednaka prava kao i ostala dva konstitutivna naroda, dakle i kulturna i politička, što znači i izbor vlastitih predstavnika. Htjela bih isto tako i reći da je u BiH i naša strateška dimenzija, zato što dijelimo granicu koja je dugačka 1100 km, dakle sigurnost i stabilnost BiH nam je u interesu. Podržavamo ulazak BiH u Europsku uniju, naravno, uz ispunjenje uvjeta. A htjela bih reći da Hrvatska nije nikako prva postaja Balkana, već je Hrvatska u srednjoj Europi, kamo sam je odvela s inicijativom Tri mora.

Replike:

Kolinda Grabar-Kitarović: Gospodine Kovaču, Vama neću ni odgovarati. Htjela sam samo reći da svi oni koji nazivaju Hrvate u BiH, da su glasačka mašinerija koja se kupuje i koja dolazi autobusima, da ih duboko vrijeđaju. Drugi bi im, pak, ovdje htjeli oduzeti pravo glasa i pravo državljanstva, a s druge strane, Hrvati u BiH znaju tko je uvijek stajao uz njih, tko je dolazio i prolazio BiH, tko se bori za njihova prava. Dame i gospodo, molim Vas, nemojmo ih podcjenjivati.

Zoran Milanović: Dakle, imao sam tu čast, možda ne vlastitom zaslugom, govoriti na ulasku Hrvatske u EU, bio sam, niz puta, na najvećim sastancima u EU, bio sam gost u rezidencijama

lidera zapadne, sjeverne Europe, Skandinavije i mislio sam da je Hrvatska tada ušla u Europsku uniju. Ali sad saznajemo da nas je gospođa Kitarović uvela u srednju Europu. I to u kolo s najrepresivnijim tipovima inicijativom Tri mora, koja završava inače na Balkanu, na Crnom moru, gospođu Kitarović, to nije srednja Europa. Sa zemljopisom imamo problema, da. To je najlošije društvo u kojem možemo biti. Nećemo biti u tom društvu.

6. Krug pitanja: Postavljanje ćirilčnih ploča u Vukovaru – da ili ne i zašto?

Zoran Milanović: Dakle, idealan teren za trgovce mržnjom. S obzirom da sam bio premijer u to vrijeme i da sam u najboljoj vjeri poštivao zakon, ovo nije pitanje: ploče - da ili ne? Zakon – da ili ne? Vladavina prava. Law of the land. Zakon zemlje. Koji je HDZ donio. Možda sam bio malo previše žustar u tome. Možda mi je do toga bilo više stalo nego samim Srbima u Vukovaru. Možda taktički nisam igrao najpametnije. Međutim, opet bi se ponio na isti način. A inače, ako Vas zanima odnos prema ćirilici u Vukovaru, onda idete na groblje. Prođete s one strane, stražnje strane groblja, gdje su pokopani ljudi zadnjih 20 godina. I tamo imate latinicu, ćirilicu, latinicu, latinicu, ćirilicu. Dakle, pokojni ljudi, ljudske duše, tijela, leže zajedno i nikome od onih koji ih posjećuju ćirilica i latinica ne smetaju. To je najsramnije u cijeloj priči. To je ta farizejska predstava koju gledamo u trgovaca mržnjom i nesnošljivošću već 20 godina. A oni koji su prvi put bili u koloni u Vukovaru 2014. to teško mogu razumjeti.

Kolinda Grabar-Kitarović: Već godinama odlazim u Vukovar, ne samo na dan kolone sjećanja, već na bilo koji drugi dan u godini jer o Vukovarcima treba razmišljati stalno. Njihove najveće brige su životne brige: posao, stambeno rješenje, malo veće plaće, ostanak u tom području, a naravno i one ratne rane koje su proživjeli. Srećom, toliko je žrtava rata koji traže pravdu. Pravda nije zadovoljena. Zašto forsiramo ćirilicu prije nego završimo ono što je pretpostavka pomirenju i suživotu, a to je pravda? Što znači kažnjavanje ratnih zločinaca koje ne zastarijeva. I to treba riješiti pa će onda lokalna zajednica razgovarati o ćirilici jer ustavni zakon o pravima manjina kaže da se sva prava manjina primjenjuju na način da se pridonosi daljnjem suživotu i razumijevanju između većinskog hrvatskog naroda i manjina, a ne suprotno.

Replike:

Zoran Milanović: Vrlo važno, dakle, rekao sam da sam možda malo prenaglio. Malo. Ako sam nekad nekome uputio neku krivu ili grubu riječ, a tu je bitan kontekst, mogu se ispričati. A ne da se to ovako izvlači, prilično nekorektno. Međutim, HDZ, stranka gospođe Kitarović i gospodina Škore je ta koja je stvorila zakonski okvir u Vukovaru i to iz čiste političke trgovine s lokalnom strankom vukovarskih Srba da bi ih mogli kupiti. To je istina i to je sva istina, nema druge istine. Ja sam provodio zakon koji je HDZ donio.

Kolinda Grabar-Kitarović: (odgovara Babiću) Da, naravno, jednostavno zato što revizija provedbe nije u ustavnim ovlastima predsjednika, odnosno, predsjednice države. S druge strane, ja sam začuđena ovdje ignorancijom nekih kandidata koji cijelo vrijeme spominju da sam član HDZ-a. Znate da kao predsjednik ne možete biti član nijedne stranke. Da, HDZ me kandidirao, ali isto tako tražim glasove svih birača. A isto tako me posebno zastrašuje hipokrizija nekih koji su svoju poziciju raniju koristili kao pripremu svog predsjedničkog mandata.

7. Krug pitanja: Podupirete li pravo na pobačaj i što mislite o institutu priziva savjesti?

Zoran Milanović: To je pravo na izbor. Uređeno je '77. godine u socijalističkom mraku. Kako je mrak jedan poseban medij, ljudi rade puno više djece u mraku, tako je u tom mraku nastalo najviše Hrvata, Srba i Slovenaca. To je uredno riješeno. To je inače pravo žena na izbor. Jedna teška, kompleksna situacija oko koje ne treba nikada likovati, nego biti ženi od pomoći jer je to prije svega izbor žene. A onima koji žele uređivati koliko ćemo imati djece, kako ćemo ih odgajati, moje građansko ne. Jer ja imam samo dvoje djece i, što se mene tiče, nisam dovoljno doprinjeo rastu nacije, ako je to kriterij. Po meni nije.

Kolinda Grabar-Kitarović: Za mene osobno, život započinje od začeca do prirodne smrti. Međutim, ja nisam za zabranu pobačaja jer mislim da to ne bi riješilo stvari, mislim da bi to izazvalo još više zdravstvenih problema, jer oni koji se odluče na pobačaj, će nažalost to i učiniti. Više sam za edukaciju, posebno mladih. I žena i muškaraca. Za olakšavanje posvajanja i druge mjere kojima će se smanjiti broj pobačaja u Hrvatskoj.

8. Krug pitanja: Je li vjeronauku mjesto u školama?

Kolinda Grabar-Kitarović: Ja iskreno ne vidim u čemu je problem. Vjeronauk je izborni predmet, dakle ne moraju ga pohađati sva djeca. Jedine dvije države u Europi koje nemaju ponuđeni vjeronauk u školi su Francuska i Slovenija. Hrvatska nudi multikonfesionalni, dakle možete slušati vjeronauk iz kršćanske ili bilo koje druge vjeroispovijesti. Mislim da je to stvar opće kulture, da djeca koja ne idu u crkvu nauče nešto o kršćanskim ili drugim običajima, a uostalom, Biblija je podloga književnosti.

Zoran Milanović: Vjeronauk može, ali isključivo kao izborna nastava, što trenutno nije. On treba biti na kraju nastave. Djeca uče informatiku u 3 popodne, imali su školu ujutro, vjeronauk imaju treći sat. To nije izborna nastava. Međutim, građanski odgoj je ono na čemu ću inzistirati, verbalno. Jačanje svijesti, obrazovanje mladih ljudi koje su im dužnosti, prava i što mogu postići. Inače, Vatikanski ugovor ima puno veće probleme. To je imovinski dio, gdje se Crkvi, dakle, Vatikanu, vraća ogromna imovina koja je predata hrvatskom narodu nakon 2. svjetskog rata. Nije popljačkana. Hrvatskoj državi.

9. Krug pitanja: Biste li sudjelovali na gay prideu ili hodu za život?

Kolinda Grabar-Kitarović: Da, ne znam zašto se suprotstavljaju te dvije manifestacije. Kao predsjednica, ja sudjelujem jedino na koloni sjećanja, na nijednoj drugoj građanskoj inicijativi ili manifestaciji. Obzirom da preporuke venecijanske komisije traže od dužnosnika državnih da se ne miješaju u građanske inicijative. A s druge strane, isto tako, kao predsjednica svih hrvatskih državljana, vodim računa da ne povrijedim ničije osjećaje.

Zoran Milanović: Ja sam ideološko biće, imam neke vrijednosti, kao što ljudi vjeruju u religiju, i to me određuje kao čovjeka. Dakle, ovo je ideološko pitanje i politika je ideologija. Njemački biskupi su prije tri dana na nacionalnoj kongregaciji, ili kako se to točno zove, donijeli zaključak koji će mnoge šokirati; a to je da je homoseksualnost potpuno prirodna pojava i da nije bolest. To je stajalište vječno nepovjerljivih i konzervativnih Nijemaca. Što više da kažem.

10. Krug pitanja: Što za Vas znači Franjo Tuđman, a što Tito?

Kolinda Grabar-Kitarović: Za mene je doktor Franjo Tuđman prvi hrvatski predsjednik kojega stavljam u rang zajedno s ljudima kao što su bili Starčević i Radić. Moje mišljenje o njemu najbolje odražava činjenica da sam uspostavila velered doktora Franje Tuđmana za odlikovanje svih onih hrvatskih državljana koji su zaslužni za promicanje zajedništva u Hrvatskoj, a ne za podjele. Kad je riječ o Titu, odigrao je pozitivnu ulogu u antifašizmu, međutim kasnije postao simbol jednog totalitarnog režima.

Zoran Milanović: Slažem se djelomično, samo, pitanje je takvo kakvo je. Četiri su čovjeka u 20. st. bili presudni za Hrvatsku: to su Radić, to je Broz i to je Tuđman. A četvrti će vas iznenaditi – to je Miroslav Krleža. Sva četvorica su sa sjevera Hrvatske, iz vrlo malog i zgusnutog prostora, i to je ono što imamo. Bolje nemamo. Nekakve moje preferencije da sada iznosim, one su poznate. Zna se kako razmišljam, međutim, zaustavio bih se na ovome. Dakle, to je ono što Hrvatska ima, bolje od toga nema. Nacija smo sa svim svojim limitima i veličinama.

Replike:

Zoran Milanović: Gospođo Peović, to je imala i Španjolska (socijalizam) pod Francom, što ne znači da je bila napredno društvo. Dakle, jako pojednostavljujemo stvari. Što se tiče lex Perković, gospodine Škoro, dakle, taj Perković je bio HDZ-ovac koji je Tuđmanu i on njemu jeo iz ruke. Hrvatska je, meni potpuno nepoznata čovjeka, zahvaljujući HDZ-ovoj harangi, šefa obavještajne zajednice za vrijeme rata izručila trećoj državi, umjesto da mu se sudilo u Hrvatskoj. To je za mene čin nacionalne izdaje. Da se to dogodi u Izraelu – nezamislivo. Ako je kriv, neka mu se sudi ovdje.

11. Krug pitanja: Vaše stajalište o pozdravu 'za dom spremni'?

Kolinda Grabar-Kitarović: I ja se slažem isto tako da treba prestati raspravljati o tim nekim ideološkim pitanjima koja su bila gotovo zamrla svojevremeno. Naravno, 'za dom spremni' jest bio ustaški pozdrav u vrijeme NDH, ali na insignijama HOS-a znači nešto sasvim drugo u početku Domovinskog rata i ima ovdje i predsjednika Vlada i drugih dužnosnika koji su mogli zabraniti da su htjeli, da su to željeli, dakle, on je i dan danas legalan na insignijama i dok je legalan, tako ostaje.

Zoran Milanović: Ovi koji se pozivaju na Tuđmana, neka pogledaju njegove nastupe, recimo 2 od 9 kod Bolkovića, gdje sa zgražanjem govori o toj praksi. I da nam to radi međunarodnu štetu. A neću ga a branit' ovdje. To je istina. Istina je isto tako da je u Austriji jedan od onih hrabriša koji su tamo vikali taj urlik, da je kažnjen. Dakle, u konzervativnoj Austriji je kažnjen, dobio je kaznu zatvora, prekršaja. Tako Austrija na to reagira. I samo dvije stvari: Ustavni sud Republike Hrvatske, 2016., dvije presude: u slučaju Miljake i u slučaju Joe Šimunić, povodom njihove žalbe, odnosno, ustavne tužbe, utvrdio da je to poziv na mržnju, dakle, to je stav hrvatskog Ustavnog suda. To sam citirao i u debati sa Plenkovićem prije tri godine. I nikom ništa. Dakle, ponovno kao da se ništa nije dogodilo.

Replike:

Kolinda Grabar-Kitarović: Da, ja bih isto tako htjela izraziti svoje razočaranje da nismo razgovarali o programu, nego smo razgovarali o tim ideološkim pitanjima koja nas dijele. I htjela bih samo odgovoriti na nekoliko pitanja: prvo, kad je pitao gospodin Škoro, zašto nisam pristala na sučeljavanje samo sa dva kandidata – zato što ne želim podcijeniti nikoga tu za ovim stolom. Drugo, gospodin Merčep nije zatražio pomilovanje, znate koja je procedura. EU je najveći trgovinski partner. A Vi, gospođo Orešković, ako imate dokaze, iznesite ih, jer ste vi kao predsjednica povjerenstva za sukob interesa, podizali fabricirane prijave jer ste se već tada pripremali za ovu kandidaturu. Hvala Vam lijepa.

Zoran Milanović: Najbolja demografska mjera je poštena vlast. Nema bolje. Kad ljudi znaju da imaju poštenu vlast, angažiranu vlast, onda će razmislit' prije nego što odu. To trenutno nemamo i to je glavni hrvatski problem. Odlazili su Poljaci, Litvanci, Latvijci, Rumunji, Bugari. Sve te države su doživjele nakon ulaska u EU ozbiljan demografski pad, odnosno manjak stanovništva. Vraćaju se. Ne širimo moralnu paniku. Uvijek je u Hrvatskoj živjelo malo ljudi. Izborit' ćemo se, ali trebamo poštenu i transparentnu vlast. To je najbolja demografija. Ne sitna korupcija pojedinih grupa.

Završna riječ:

Kolinda Grabar-Kitarović: Poštovane gledateljice i gledatelji, pozivam vas da 22. prosinca izađete na izbore. Kao vaša predsjednica, tijekom 5 godina prešla sam svaki pedalj ove države i temeljem toga, temeljem vaših problema, snova i nadanja, nastao je moj program za Hrvatsku koja zna i

mora bolje jer moramo poboljšati stanje kakvo imamo danas. Sve što sam čula večeras je uglavnom popis lijepih želja, međutim rijetko tko ima program. Rijetko tko pristupa ovome ozbiljno i nudim vam rad i marljivost umjesto nerada. Nudim vam rast umjesto nazadovanja. Nudim vam srdačnost i daljnje kretanje među vama, a ne bahatost. A ponajviše, nudim vam zajedništvo. Nikad više mi ili oni, nego Hrvatska za sve. Hrvatska jednakih mogućnosti.

Zoran Milanović: Hrvatski građani, kao vaš predsjednik, vratit' ću dignitet. Elementarno dostojanstvo i pristojnost. Ništa više. Pristojnost dužnosti predsjednika republike. Kao političar, radio sam i griješio. Ukidao sam saborske mirovine, suprotstavio se bankama, donio zakon o švicarcima i to su za mene metode borbe za prava običnog čovjeka i radnika, koji više ne živi i ne radi kao prije 50 i 100 godina. Vrijeme se mijenja. Okolnosti su drukčije. Ne tražim veće ovlasti. Dapače, smatram ih putem u tiraniju. Predsjednik mora biti distanciran i ne biti u prilici odlučivati o novcu, a ni o kadrovima. Upravo zato, da bi s te distance, ali i s iskustvom koje imam, znanjem koje imam, i svime onim što sam dobro, i ne isključivo nužno uvijek dobro radio za svoju zemlju, tu sam da služim. Tražim vaše povjerenje, vaš glas, onaj mali, mali komad vjere, koji ćete mi, vjerujem, dati.

9.2. Prilog 2

Predsjednički izbori 2020. – sučeljavanje kandidata na TVP-u - 06.05.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=B-JkbvOgdLE&ab_channel=TVPInfo

1. Krug pitanja: Polityka zagranicna - W której zagranicznej stolicy złożyłby Pan, lub Pani, swoją pierwszą oficjalną wizytę po objęciu urzędu prezydenta i dlaczego?

Robert Biedroń: Szanowni państwo, ja chciałbym na wstępie podziękować się wszystkim państwom, że tak dzielnie i rozsądnie zachowujecie się w tym trudnym czasie. Szkoda, że rządzący, niestety, nas w tej sprawie zawiedli. Kwestia polityki zagranicznej: musimy przede wszystkim budować mosty, a nie mury. Szczególnie ze Wschodem, gdzie rządzący także, niestety, popsuli bardzo dużo. Dzisiaj Polska jest osamotniona. Widzimy to w polityce zagranicznej. Oczywiście, mamy stosunki z prezydentem Trampem, który jest nieobliczalny albo z nieistniejącym San Escobar, tylko nie da się w takim osamotnieniu wprowadzić racjonalnej polityki. Naszym partnerem powinni być Niemcy i Francuzi, to razem z nimi powinniśmy budować trój sojusz, i to właśnie te stolicę odwiedzę jako prezydent. Powinniśmy wzmocnić naszą obecność w NATO i Unii Europejskiej, powinniśmy doprowadzić do tego, że w końcu Polska wstanie z kolan tak jak zapowiadał oto PiS.

Andrzej Duda: Szanowni państwo, 5 lat temu swoją prezydenturę rozpocząłem od wizyty w Tallinnie, to było wtedy bardzo symboliczne, czyli Estonia. Ale w tym roku myślę, że z pierwszą wizytą bardzo chciałbym pojechać do Rzymu. Dlatego że to będzie oznaczało, że epidemia koronawirusa minęła, że ją pokonaliśmy, że Włochy które tak bardzo ucierpiały są wspierane przez swojego sojusznika Unii Europejskiej. Dlatego też, między innymi, napisałem w ostatnim czasie listu do moich koleżanek i kolegów prezydentów i koronowanych głów państw europejskich. Współpraca w ramach Unii Europejskiej jest bardzo ważna, dziś mamy bardzo dobrą współpracę

transatlantycką. Mamy świetne relacje ze Stanami Zjednoczonymi, wielokrotne moje spotkania z panem prezydentem Donaldem Trumpem. Jeździmy dzisiaj do Stanów Zjednoczonych bez wiz, więc to pokazuje, że to relacje są bardzo dobre. Chciałbym żebyśmy pomogli też Unii Europejskiej wejść z tego kryzysu, żebyśmy byli tutaj aktywni, żebyśmy dalej budowali współpracę państw Unii Europejskiej w ramach trójmorza, którą rozpoczęliśmy 5 lat temu. To są dzisiaj te najważniejsze wyzwania w moim pokonaniu polskiej polityki.

2. krug pitanja: Gospodarka - Według najnowszej prognozy Komisji Europejskiej, kryzys w najmniejszym stopniu w całej Unii Europejskiej dotknie polskiej. I teraz pytanie: jak wrócić do wysokiego tempa rozwoju z ostatnich lat, czy to jest realne i w jakiej perspektywy czasowej?

Andrzej Duda: Szanowni państwo, ostatnie lata to był okres bardzo dynamicznego rozwoju Polski, to był okres, w którym w Polsce wiele dobrego się działo i bardzo wielu ludzi skorzystało na tym rozwoju gospodarczym, który mieliśmy przez ostatnie 5 lat. Jaka była tego tajemnica, to była bardzo prosta, to był efekt dobrego współdziałania pomiędzy prezydentem, rządem i większością parlamentarną. Jeżeli dzisiaj dotyka nas kryzys, to my pokazujemy, że właśnie także poprzez dobre współdziałanie potrafimy sobie z tym kredytem radzić. Dowodem tego są kolejne przyjmowane tarcze antykryzysowe, przyjmowane w konsultacji ze związkami zawodowymi, a więc z partnerami społecznymi. Przyjmowane także w konsultacji z przedsiębiorcami. Dlatego że to oni są tym ważnym elementem i bardzo ważnym głosem, to oni zapewniają miejsca pracy. A nam chodzi o to by po pierwsze uratować polską przedsiębiorczość, a po drugie, aby jak najwięcej miejsc pracy w Polsce nie zniknęło. Żeby ludzie mogli się bogacić. Ja jestem optymistą, wierzę to, że to, że to właśnie nasze współdziałanie pozwoli nam przetrwać i pozwoli nam z powrotem wyjść na prostą i piąć się w górę.

Robert Biedroń: Szanowni państwo, odpisz niestety zostawił wiele ludzi bez pomocy. Ratuje dzisiaj banki, a nie ludzi. Już 2 miliony Polaków jest bez pracy. Pracy zresztą która też do tej pory była nisko opłacana. 3 miliony ludzi zostało wypchnięte na samozatrudnienie, na umowy śmieciowe, na umowy który były nisko opłacane. Rozmawiałem ostatnio z panem Michałem z podlaskiego. Pan Michał jest ratownikiem medycznym. Zarabia miesięcznie niecałe 2000 zł.

Niestety. Jest w kwarantannie, bo pomagał innym. Wypchnięty na samozatrudnienie zastanawia się, czy dostanie wynagrodzenie? Bo nie jest zatrudniony na umowę o pracę. Takich ludzi w Polsce są miliony. Dlatego, jeśli zostanę prezydentem, w ciągu 100 dni doprowadzę do tego, żeby zlikwidować umowy śmieciowe, żeby ludzie w końcu pracowali na godnych warunkach i dostawali dobrą płacę.

3. krug pitanja – Bezpieczeństwo: Jaka jest pana bądź pani koncepcja zapewnienia bezpieczeństwa militarnego i energetycznego?

Andrzej Duda: Szanowni państwo, w tej kadencji złożyłem w polskim sejmie 31 projektów ustaw. Tylko prezydent Lech Kaczyński złożył ich więcej wśród wszystkich prezydentów do tej pory którzy byli po '89. roku w jednej kadencji. W związku z powyższym, ten wynik jest naprawdę bardzo dobry. Między innymi, wśród nich była przede wszystkim ustawa obniżająca wiek emerytalny. Tak, tak, panie kandydacie Władysławie Kosiniak-Kamysz. Wiek emerytalny który pan podwyższał między innymi swoimi podpisami. Mam tutaj dokumenty, które te pańskie podpisy potwierdzają. Bo pan był wtedy ministrem, który był za to odpowiedzialni. Razem z premierem Donaldem Tuskiem. Ale bezpieczeństwo Polski wzmacnia się na naszych oczach i to są moje działania także. To, baltik pipe. To gazociąg, którym będzie biegł gaz szelfu norweskiego do Polski, którego budowa w najbliższym czasie się rozpocznie. Dlatego, że są już wszystkie zgody i podpisana umowa z firmą, która ten gazociąg ma wykonywać. Powstał w międzyczasie gazo port w Świnoujściu. Jesteśmy coraz mocniejsi. Będziemy wypełnić suwerenny energetycznie, niedługo. Dzisiaj mamy świetne relacje ze Stanami Zjednoczonymi i wojnach amerykańskich które gwarantują nasze bezpieczeństwo.

Robert Biedroń: Gdy pan prezydent z panem Macierewiczem bawią się ołowianymi żołnierzami farmie, ludzie mówią, że prawdziwym niebezpieczeństwem jest susza, pandemia, kryzys gospodarczy. To są prawdziwe problemy dzisiaj, po legii Polaków. Dzisiaj, zamiast F35, o których tutaj rozmawialiśmy, my nie potrzebujemy F35, bo te F35 nie ugaszą pożarów Biebrzy, nie sprawią, że zestrzelimy korona wirusa. My dzisiaj, zamiast pseudo armii Macierewicza, potrzebujemy armii pielęgniarek, które są dobrze wynagradzane. Dzisiaj potrzebujemy także

bezpieczeństwa energetycznego, ani opowiadania bujdy o tym, że węgla nam wystarczy na 200 lat, jak mówi Pan prezydent. Potrzebujemy inwestycji w odnawialne źródło energii, uczestnictwa w wielkim, największym projekcie Europejskim, nowego zielonego europejskiego ładu. Nie ma planety B. Więc albo nią zadbamy, albo wszyscy przegramy tę wojnę.

4. krug pitanja: Ustrój państwa - Realną walkę z pandemią korona wirusa w skutecznej od Unii Europejskiej podjęły państwa narodowe. Coraz częściej pojawiają się napięcia między komisją europejską, organami Unijnymi a rządami krajów członkowskich. Do kogo powinien należeć ostatni głos? Do komisję europejskiej czy do demokratycznie wybranych władz z państw Unii Europejskiej, w tym, że właśnie Polski. Europa państw czy państwo Europa?

Andrzej Duda: Szanowni państwo, pandemia korona wirusa najlepiej pokazała rzeczywistość kto dzisiaj radzi sobie w Europie. W Europie poradziły sobie i radzą sobie z tą pandemią i wierzę, że sobie doskonale poradzą. Tak, państwa narodowe, to one stanęły do walki i to one radzą sobie dobrze, tak jak dobrze radzi sobie nasz kraj. Unia Europejska, komisja Europejska, inne instytucje europejskie, zaspaly w sprawie. Ale to nie znaczy, że nie powinniśmy budować wspólnej Europy. Bo ona jest projektem bardzo ważnym. Dlatego właśnie napisałem list, tak jak wspomniałem, do koleżanek i kolegów przywódców europejskich. Ale przede wszystkim w Europie powinniśmy postawić na współpracę. To właśnie dlatego, w ramach współdziałania i wsparcia wysłaliśmy grupę naszych lekarzy do Włoch, po to, żeby wsparli Włochów w bardzo trudne i wtedy dla nich sytuacji, walki z korona wirusem. Wsparliśmy ich, bo Europa powinna opierać się na solidarności, nie powinna się opierać na konkurencji, nie powinna się opierać na walce interesów nie powinna się opierać na dyktacie silnych, ale powinna się opierać na solidarności, na wzajemnym zrozumieniu, na współpracy i taką właśnie Europę zjednoczoną, wspólną ja proponuję i mam nadzieję, że będziemy w jej żyli.

Robert Biedroń: Szanowni państwo, jestem jedynym kandydatem tutaj dzisiaj który nie konserwuje tego systemu, który, który dzisiaj powoli doprowadza do tego, że Polsce bliżej jest do Białorusi, Rosji niż kraju w Europie Zachodniej. Polska dzisiaj jest częścią Europy, jesteśmy i możemy być bijącym, tętniącym sercem tej Europy i ja jako członek Parlamentu Europejskiego, a

wcześniej radę Europy, zawsze będę zabiegał o to, żeby nasza gospodarka integrowała się z gospodarką Unii Europejskiej, ale także żebyśmy integrowali nasze prawa. Żeby Polki miały takie same prawa jak Francuski czy Niemki. A dzisiaj tak nie jest, bo piekło kobiet także utrzymywane przez tych wszystkich konserwatystów niestety nadal funkcjonuje.

Żeby Polska także była krajem świeckim! A dzisiaj niestety nie jest, bo oni są strażnikami tego układu. Będę zabierał także o to, o co dzisiaj progresywni prezydenci i premierzy walczą, o wielki nowy plan Marshalla dla Europy.

5. krug pitanja: Polityka społeczna: Czy jeśli pan lub pani nie zostanie prezydentem i na biurko państwa trafi ustawa podwyższająca wiek emerytalny, oraz druga, wprowadzająca małżeństwa homoseksualne, tutaj uwaga, nie chodzi o związki partnerskie, tylko małżeństwa homoseksualne. A co za tym idzie, z możliwością adopcji dzieci, to czy takie ustawy podpiszą państwo czy nie?

Andrzej Duda: Nie. Ustawy, która wprowadza w Polsce małżeństwa jedнопłciowe absolutnie nigdy nie podpisze, podobnie jak nigdy nie zgodzę się na, broń Boże, adopcję dzieci przez pary jedнопłciowe. Jest absolutnie wykluczone. Natomiast, to są dzisiaj polska konstytucja absolutnie na to nie pozwala. Natomiast, jeżeli chodzi o sprawy społeczne w ciągu ostatnich pięciu lat, pamiętam tamtą kampanię z 2015 roku. Ludzie błagali o to, żeby obniżyć podwyższony przez PO i PSL wiek emerytalny. Ludzie błagali o to, żeby rodziny, zwłaszcza wielodzietne, mogły żyć w lepszych warunkach. Zrealizowałem te zobowiązania, złożyłem projekt ustawy obniżającej wiek emerytalny, złożyłem i podpisałem wniosek, podpisałem ustawę 500 plus i inne ustawy, które wspierały polską rodzinę i dzięki którym polska rodzina dzisiaj ma pewniejszy byt. Wiele, wiele rozwiązań prospołecznych. Trzynasta emerytura. Godziwe wreszcie waloryzację rent i emerytur. To jest wszystko dorobek społeczny ostatnich pięciu lat, który, obiecuje, będę zdecydowany sposób bronił i kontynuował.

Robert Biedroń: Droga koleżanko, drodzy koledzy! W polityce jest się dla zmiany. W polityce trzeba mieć czasami odwagę, żeby powiedzieć coś co może nie jest popularne. Ale sprawia, że ludziom żyje się po prostu szczęśliwiej i lepiej. Kiedy byłem w sejmie, głosowałem przeciwko podwyższeniu wieku emerytalnego. Ale w tej drugiej sprawie uważam, że jak równość, to

równość. Bo na to, jeżeli chcecie być strażnikami Konstytucji, umówiliśmy się właśnie w tej konstytucji na równość. Ale symbolem polityki społecznej dzisiaj jest Pani Jolanta Brzeska. Żywcem spalona. obrończyni praw lokatorskich. 4 miliony ludzi w Polsce dzisiaj ma kredyty hipoteczne. 3 miliony ludzi, w tym wielu młodych ludzi, czeka na swoje mieszkanie. To trzeba uregulować. Zrobiłem to w Słupsku i zrobię to wcale i w Polsce. Stworzę wielki program budowy tanich mieszkań na wynajem.

Završna riječ:

Robert Biedroń: Szanowni państwo, z naciem. Jestem zwykłym chłopakiem z ulicy kolejowej w Krośnie. Przeszedłem długą drogę, żeby stanąć dzisiaj tutaj i zostać politykiem. Jestem w polityce dla zmiany, nie dlatego żeby trwać, nie dlatego żeby konserwować to co wszyscy pozostali kandydaci. Tak. I macie państwo rację. Nie będę klękał przed biskupami jak oni wszyscy. Ale będę walczył o sprawy ważne dla Polek i Polaków tak, jak kiedy byłem prezydentem Słupska. Będę walczył o likwidację śmieciówek. Będę walczył, nieustannie, o prawa kobiet. Będę walczył o dobry klimat. Będę walczył o godne płace i godne emerytury. Nie będę wiernym sługom swego pana, który będzie podpisywał wszystko tym długopisem. Będę podpisywał tylko te sprawy, które służyć będą Konstytucji, Polkom i Polakom. Nadszedł najwyższy czas na zmianę. Chciałbym razem z państwem, żebyśmy wspólnie, odzyskali Polskę.

Andrzej Duda: Szanowni państwo! Te minione prawie 5 lat, to był dla Polski dobry czas. Czas dobrze prowadzonej gospodarki, czas programów społecznych dzięki którym zyskała Polska rodzina, 500 plus, wzrastające wynagrodzenia, inne programy społeczne, jak 300 plus, czyli dobry start. To wszystko dało polskiej rodzinie znacznie lepsze życie. Obok tego, polscy seniorzy zeskali wreszcie godziwą waloryzacji rent i emerytur, zeskali 13-ą emeryturę, którą odebrali nawet teraz, kiedy dotknął nas korona wirus. Młodzi ludzie, którzy mają dzisiaj lepszy start, dlatego że nie płacą podatku dochodowego do 26 roku życia, więc mogą lepiej konkurować na rynku pracy i więcej zarabiają. Teraz uderzył nas korona wirus. Chce nas wepchnąć w kryzys, ale dzięki dobremu współdziałaniu pomiędzy prezydentem, rządem a większością parlamentarną, obronimy się, wrócimy na ścieżkę dynamicznego wzrostu gospodarczego na jakiej byliśmy, jeszcze tak

niedawno. Ale jestem pełen optymizmu, bo wierzę w to, że my Polacy razem damy radę. Poradzimy sobie z kryzysem. proszę państwa o wsparcie. Przyszłość przed nami.

10. Sažetak na hrvatskom jeziku

U ovom se diplomskom radu analiziraju elementi novogovora u poljskim i hrvatskim predsjedničkim debatama. Daje se teorijski okvir novogovora, navode se njegova obilježja, uspoređuje se novogovor u poljskoj i hrvatskoj povijesti te se uspoređuje odnos novogovora i jezika politike. Također, opisuje se uloga frazeologije u novogovoru.

Nakon teorijskog okvira, analiziraju se prije spomenute hrvatska i poljska predsjednička debata. Objašnjava se odabir građe, uspoređuju se elementi koje koriste predsjednički kandidati te se ti elementi stavljaju u kontekst novogovora iz totalitarnih režima, određujući njihove sličnosti i razlike.

Analiza je pokazala da je novi element novogovora korištenje razgovornog stila kako bi se govornici što je više moguće približili publici. Ova je karakteristika bila prisutna kod sva četiri predsjednička kandidata čija su se javna izlaganja analizirala, što se pokazalo suprotnim od prvotnih očekivanja da će se predsjednički kandidati služiti internacionalizmima i uzvišenim stilom.

Druga razlika između prvotnog i današnjeg novogovora je njegova namjera – on se više ne koristi sa ciljem držanja masa u pokornosti.

Ključne riječi: novogovor, hrvatska predsjednička debata, poljska predsjednička debata, politički diskurs, frazeologia

11. Sažetak na poljskom jeziku

Praca dyplomowa analizuje elementy nowomowy w polskiej i chorwackiej debacie prezydenckiej. Podano ramy teoretyczne nowomowy, określono jej cechy charakterystyczne, porównano nowomowę w historii Polski i Chorwacji oraz relację między nowomową a językiem polityki. Również, opisana jest rola frazeologii w nowomowie.

Zgodnie z ramami teoretycznymi analizowane są powyżej wspomniane debaty prezydenckie w Chorwacji i w Polsce. Wyjaśnia się wybór materiału, porównują się elementy, którymi posługują się kandydaci na prezydenta, elementy te także umieszczają się w kontekście nowomowy z reżimów totalitarnych, określając ich podobieństwa i różnice.

Analiza wykazała, że nowym elementem nowomowy jest użycie stylu potocznego, aby się mówcy jak najbardziej zbliżyli do słuchaczy. Ta cecha była obecna u wszystkich czterech kandydatów na prezydenta, których wystąpienia publiczne były analizowane, co okazało się sprzeczne z początkowymi oczekiwaniami, że kandydaci na prezydenta będą posługiwać się internacjonalizmami i wysublimowanym stylem.

Kolejna różnica między pierwotną a dzisiejszą nowomową jest jej intencja – już nie korzysta się, żeby podporządkować mas.

Słowa kluczowe: nowomowa, chorwacka debata prezydencka, polska debata prezydencka, dyskurs polityczny, frazeologia